



# СЛОВО

## Просвіти

ТИЖНЕВИК ВСЕУКРАЇНСЬКОГО ТОВАРИСТВА «ПРОСВІТА» імені ТАРАСА ШЕВЧЕНКА



Фото О. Литвиненка

### ЗВЕРНЕННЯ Центрального правління Всеукраїнського товариства "Просвіта" імені Т. Шевченка до Центральної виборчої комісії та Міністерства юстиції України

Центральне правління ВУТ "Просвіта" імені Т. Шевченка просить розглянути відповідно до норм Конституції України діяльність низки політичних блоків і партій, допущених до участі в парламентських виборах 2006 року.

Для прикладу.

Виборчий блок "Народна опозиція" Н. Вітенко складається з двох партій — ПСПУ, відомої своїми екстремістськими закликами й діями, що мають антидержавне спрямування, та "Русько-українського Союзу", сумнівність якого міститься в самій назві, оскільки Русь — це історична назва України, а не сучасної Росії. Із-поміж пунктів програми цього блоку, що суперечить Конституції України, — заклики до порушення територіальної цілісності України: федеральний устрій, автономія Галичини й Закарпаття, подвійне громадянство. Із цього можна зробити висновок: український народ, упродовж століть розкиданий по різних імперіях, у ХХ ст. об'єднав більшість своїх земель у єдиній державі, а непрохані його "рятівники" хочуть зруйнувати цю єдність і знову повернути наш народ у московську підлеглисть.

У програмі "Партії регіонів" В. Януковича міститься обіцянка підтримувати національну мову й культуру України, але водночас нав'язується гасло "дві мови — один народ", переслідується мета зробити другою державною мовою російську мову, яка протягом усього періоду перебування України у складі Російської імперії царських і більшовицьких часів відбирала в української мови більшість належних їй функцій. Такі заклики суперечать Конституції України, мають антидержавне спрямування, розпалюють міжнародну ворожнечу. Цій самій меті служить і т. зв. референдум через мобільний зв'язок на тему надання російській мові статусу державної, організований Януковичем-молодшим, що також включений до виборчого списку "Партії регіонів".

Не може не сприйматися в Україні як образлива й зухвало-виклична "Партія політики Путіна". Уже сама її назва, в якій згадано керівника сусідньої держави, вносить дестабілізуючий фактор в українське суспільство. Що ж до програмних положень цієї партії, то акцентування на необхідності інтеграції України в євразійський простір може хіба що жаяти українців, котрі добре пам'ятають, що саме за часів свого перебування в тому просторі Україна втратила свободу, а водночас — десятки мільйонів людських життів, економічну й культурну самостійність.

Враховуючи все зазначене, просимо прийняти рішення про зняття з виборчої реєстрації блоку "Народна опозиція", "Партії регіонів" та "Партії політики Путіна" як таких, програми та дії яких характеризують антиконституційна, антидержавна, антиукраїнська спрямованість.

Центральне правління ВУТ "Просвіта" імені Т. Шевченка  
м. Київ, 26 січня 2006 р.

**Добровільні пожертви  
"На Кобзареву Церкву":  
МБФ "Українська Родина"  
Р/р № 26045200145101  
в Подільській філії  
АКБ "Київ", МФО 320401  
ЗКПО 21709106**

**УСЬОГО НА РАХУНКУ  
ТАРАСОВОЇ ЦЕРКВИ —  
763 390 грн. 05 коп.**

## ПАМ'ЯТЬ ПРО КРУТИ

### ДАТА

Урок вітчизняної історії ХХ сторіччя: крутянські смерті — наслідок нерозумної діяльності українських політиків, які пізно збагнули, що "нам говорят чудесные речи, а за спиной готовят поход против нас" (Симон Петлюра); "не Генеральный Секретариат, а Совет Народных Комиссаров затеял братоубийственную войну" (Володимир Винниченко); "посылают это войско на нас те самые так называемые народные комиссары, которые лицемерно кричат везде и повсюду о своей любви к миру" (Михайло Грушевський).

Тим часом Муравйов проголосив себе командувачем укрфронту і з'єднав у Бахмачі (27.01.1918) всі більшовицькі армійські групи для штурму Києва. "Скільки крові, скільки крові, скільки крові!" — цинічно похвалявся цей кат, чия банда жорстоко розправилася не лише з підлітками і юнаками в Крутих, а й стріляла в кожного, хто говорив українською мовою на київських вулицях чи носив вишиванку, — 5000 жертв за десять днів розправи з українською волею.

Пам'ять про Крути викреслювали з історії українського народу. Але вона нетлінна, бо мала своїх оборонців, які вірять у незламність українського духу, шанують героїчний чин української молоді, серед яких були й члени Київської "Просвіти".

Ось чому від початків відродження у 90-х "Просвіта" відзначає день пам'яті славних лицарів України, а з проголошенням незалежності Товариство зробило все можливе, аби День пам'яті Героїв Крут набув всеукраїнського державного значення.

Цього року, як і в минулі літа, ВУТ "Просвіта" виступило головним організатором урочистих акцій на честь героїв Крут у Києві.

Опівдні недільного дня скорботна хода вирушила від площі Арсенальна до місця поховання крутян — на Аскольдову могилу. Навпроти, під стіною

**29 січня 1918 року, кривавий день, що зібрав на замерзломому крутянському полі лиховісний ужинок — триста юних українських душ. Глибокий, болючий стигмат, що ніколи не зарубцюється, відлуння юначих голосів, що злилися в "Ще не вмерла...", намагаючись розгойдати дзвін національної пам'яті. Крути.**

"Арсеналу", біснувалася сотня "червоних" — динаміки транслювали революційну поспу.

Сама з'ява у святий день оцих нищих пікетувальників під червоними прапорами свідчить про те, що в Україні активізувались антидержавницькі сили, і владі вже давно пора поцікавитися їхньою антиконституційною діяльністю.

В одній колоні з просвіт'янами крокували курсанти Київських вищих військових навчальних закладів, лицеїсти військового лицю ім. І. Богуна, всі небаїдуки кияни.

Покладання квітів, панахида, мітинг біля Аскольдової могили, який відкрив голова "Просвіти", народний депутат Павло Мовчан:

— Українська державність знову випробовується на міцність. Україні оголошено війну — поки що економічну, навмисно загострюється політична криза, а проросійські партії антиукраїнського спрямування ведуть відверту боротьбу проти нашої незалежності. Бути чи не бути українській Україні, — вирішує кожен із нас на парламентських виборах 2006 року. Ось чому гасло "Україна понад усе!" на часі, це — наше гасло!

Народний депутат України Валерій Асадчев підкреслив у своєму виступі, що політичний блок Української народної партії Костенка—Плюща все зробить для того, аби Україна стала європейськи зорієнтованою, національною державою українського народу.

Секретар Національної спілки письменників України Анатолій Погрібний закликав киян протистояти брудним передвиборним технологіям "московського розливу": "Сьогодні під маскою захисників України та інтересів народу і навіть у личині "побожних" християн виступають ті, що зтягають Україну до

імперського ярма Росії, остаточно винищать українську культуру та мову".

Особливу увагу було привернуто до проблем національно-патріотичного виховання дітей та молоді, — про це говорив голова Київського "Меморіалу" Роман Круцик. "Свята любов до України вела і веде наш народ у житті на ратну працю, на подвиги і жертвність в ім'я рідного народу", — зазначила студентка Київського національного університету імені Т. Шевченка Олена Кир'янова і прочитала власні поезії, присвячені героям Крут.

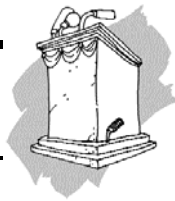
Від Київського військового лицю імені І. Богуна промовляв курсант Євген Тучак, який запевнив, що для курсантів лицю Україна понад усе, а крутяни — найкращий приклад мужності.

Учасники мітингу громадськості столиці України прийняли Ухвалу, в якій відзначають, що Україна, за яку віддали своє життя молоді Герої Крут, за 14 років незалежності ще не стала посправжньому українською Україною. Тож у цей відповідальний час гуртуємось довкола Президента України, підтримуймо на прийдешніх виборах ті державницькі сили, які посправжньому захистять наш вибір — національну державу українського народу.

Після мітингу відбулося віддання військових почестей Героям. Під звуки бойового маршу роти військових пройшли повз могилу, рівняючи крок на вірність пам'яті Героїв Крут, на вірність рідній Україні. Співав хор "Гомін". Того ж дня у Будинку офіцерів Збройних сил України о 16-й годині відбувся великий мистецький вечір, присвячений "Просвітою" самовідданим борцям за волю України.

● **Микола НЕСТЕРЧУК,**  
заступник голови ВУТ "Просвіта"  
імені Т. Шевченка





## ПРОГРАМА ВЛАДИ

## «СИЛА І ДІЯ» НАШОЇ УКРАЇНИ

Презентація складалася з двох частин: перша — у стилі телевізійного ток-шоу з головними політичними постатями блоку, а друга — у конференц-залі з детальним поясненням головних пунктів виборчої програми. Першу частину вела Ольга Герасим'юк, котра займає четверте місце у виборчому списку НСНУ, а своє дійство вона назвала так: «Ток-шоу: рік із новою владою». Учасниками цього шоу стали лідери партій, які утворили спільний блок: Прем'єр-міністр Юрій Єхануров, керівник виборчого штабу блоку Роман Безсмертний, міністр закордонних справ Борис Тарасюк (він же голова Народного руху України), секретар РНБО Анатолій Кінах (він же лідер Партії підприємців і промисловців), заступник голови Секретаріату Президента Анатолій Матвієнко (він же голова УРП «Собор») і голова НАК «Нафтогаз» Олексій Івченко (він же голова Конгресу українських націоналістів).

Очевидно, від названих осіб режисери постановки вимагали дотримуватися правил американських передвиборних мітингів, тобто говорити недовго, яскраво й оптимістично. Отже, всі згадані персонажі намагалися говорити коротко і гаслами без особливого їх розшифрування. А якщо декому це не вдавалося, то досвідчена журналістка Ольга Герасим'юк управно їм у цьому допомагала. Дозволимо собі навести кілька почутих «гасел», що найбільше врізалися в пам'ять.

Юрій Єхануров заявив, що «в Україні за 2005 рік відбувся безпрецедентний зріст добробуту». Коли Прем'єр спробував аргументувати, наводячи цифри (на 26 % зросла зарплата, інфляція — усього 10 % і т. ін.), ведуча, за правилами шоу, коректно перейшла до іншого запитання.

Наступний учасник — Роман Безсмертний — запропонував порівняти наслідки змін влади в Україні в 1991, 1994 і 2004 роках. На його думку, «упродовж 14 років український народ тримали в кайданах і нарешті йому дали волю. Однак багато хто не зміг самостійно жити на волі», — сказав Безсмертний і використав метафору про пташку, яка, вилетівши з клітки, «гепнула» на землю, бо не вмiла літати.

Анатолій Кінах висловив думку, що «ми зробили крок до того, аби люди стали мудрішими». Ця «мудрість» у версії секретаря

**Минулої п'ятниці «партія влади» — «Народний Союз «Наша Україна» — провела презентацію своєї передвиборної програми. Презентація проходила в кийському «Українському домі» — одному з плацдармів Помаранчевої революції, де зібралося кілька сотень журналістів і партійців зі столиці й регіонів. Кожному учасникові презентації було вручено пакет програмних документів, надрукованих у кількості 300 тисяч примірників українською і російською мовами.**



РНБО полягала в тому, що людям стала зрозумілішою мотивація тих політиків, котрі у своїй діяльності керуються виключно національними інтересами.

Борис Тарасюк дещо однобоко приписав основні досягнення 2005 року своєму відомству: «2005-й був роком України у світі». Показником цього, на думку голови МЗС України, стала «безпрецедентна кількість візитів в Україну глав держав і керівників міжнародних організацій». Анатолій Матвієнко багато говорив про вміння користуватися плодами свободи й дійшов висновку, що ук-

раїнська преса й частина суспільства не вмiють цінувати свободу — «звідси й береться розчарування».

Останній доповідач — Олексій Івченко — у кращих традиціях українського націоналізму підсумував «рік із новою владою» так: «Цей рік показав, що в Україні існує «п'ята колона» політиків, які у своїй діяльності керуються зовсім не національним інтересом».

У другій частині презентації відбулося роз'яснення того, що присутні вже отримали в друкованому вигляді: основних прог-

рамних положень. Для початку дозволимо собі назвати головні гасла виборчої програми НСНУ без деталізації. Отже, «партія влади» пропонує виборцям такі перспективи: «Економіці — стабільний розвиток», «Громадянам — добробут», «Кожному — справедливість», «Владі — народність», «Судам — чесність», «Людам — здоров'я та чисте довкілля», «Армії — професійність», «Селу — заможність», «Нації — духовність та освіту», «Зовнішній політиці — національний інтерес».

Не важко зауважити, що гасла настільки актуальні, наскільки й «не свіжі», — адже подібними гаслами нас «годували» і за часів двох попередніх Леонідів. Питання лише в тому, хто насправді зуміє втілити їх у життя. А на це запитання можна пошукати відповіді вже в розшифровці цих «лозунгів». Тут враження від програми суперечливіші. Бо якщо у «військовому розділі» дається обіцянка: «До 2010 року в Україні буде сформовано професійну армію за контрактною системою» або «До 2010 року буде покінчено з чергою військовослужбовців на житло», — то цьому можна повірити. А коли обіцяють, що «малий і середній бізнес наповнить держбюджет і дасть до 40 % ВВП» — тут уже хотілося б знати, як саме цього збираються досягти, бо поки що все це не є таким оптимістичним. А от заяви про те, що «пануватимуть міжконфесійний мир та злагода» або «статус асоційованого члена ЄС Україна отримає у максимально стислі терміни», — тут уже даруйте. Навіть при всій повазі до «партії Президента», гадаю, що у вирішенні цих двох проблем першість матимуть усе-таки Господь і Європейський Союз. Але програма на те і є, щоб захопити виборця проголосувати відповідно, а реалізація програми — це вже наступний крок.

Заради справедливості також потрібно зазначити, що до програм тих чи інших партій ми ставимося з більшою чи меншою довірою залежно від того, наскільки довіряємо самим партіям та їхнім лідерам. Отже, головним завданням на цих виборах для НСНУ буде відновлення довіри виборців, а програма до цього додаватиметься автоматично.

Володимир ПАВЛІВ

## РОЗ'ЄДНАННЯ

Зрештою, від самого початку спроба «реанімувати єдність» різних гілок колишньої «команди Майдану» мала досить підозрілий вигляд. Спочатку Роман Безсмертний повідомляв пресі, що готує для партнерів із БЮТ, ПРП-Пора, СПУ угоду про створення передвиборної коаліції. Потім лідер «Пори» Владислав Касків під час телепередачі пропонує лідерці БЮТ Юлії Тимошенко подібний союз, і вона погоджується за умови, що до коаліції приєднається і «Наша Україна».

Однак криза настає дуже швидко: уже під час святкування Дня Соборності представники БЮТ критикують «угоду», запропоновану «нашоукраїнцями», за те, що в ній «дві сторінки — концепція об'єднання, а десять сторінок — поділ посад». Натомість БЮТівці пропонують свій варіант коаліційної угоди. Утім, як не важко здогадатися, у цій угоді не багато місця присвячено розподілу посад, бо Юлію Тимошенко цікавить тільки одна посада — Прем'єр-міністра.

Крім того, під час самих святкування 22 січня відбуваються певні події, котрі призводять до чергової публічної сварки. Не виключено, що лідерка БЮТ прийняла публічне запрошення відзначити це свято з метою «засвітитись» на Дні Соборності поряд із Віктором Ющенком. Однак під час урочистостей Президент не приділяє Юлії Тимошенко стільки уваги, як вона розраховує. «Жодного з нас не запросили до мікрофона, не дали слова. Нікого з моєї команди, як і мене, не запросили на наради, які відбувалися в сусідніх кабінетах.

## «КОМАНДА МАЙДАНУ» ВТРАТИЛА ОСТАННІЙ ШАНС НА ОБ'ЄДНАННЯ?

**Здійснена після Різдвяних свят спроба дійти згоди між членами роз'єднаної нині «команди Майдану», наприкінці минулого тижня зазнала, здається, остаточної поразки. НСНУ відмовився від своєї ідеї поділити посади в майбутньому уряді ще до виборів. Частково до такої рішення «нашоукраїнці» підштовхнула реакція імовірних членів передвиборної коаліції СПУ та ПРП-Пора, котрі визнали такий поділ портфелів передчасним і недоцільним. А Юлія Тимошенко, втративши надію досягти гарантій свого майбутнього прем'єрства, взагалі вирішила вдати ображену за чергову антирекламну фальшивку, сфабриковану, на її думку, оточенням Президента.**

Приниженням стала і коротка промова Президента, — пояснювала згодом Тимошенко провінційним журналістам і назвала поведінку Президента та його оточення «проявом політичної нечесності».

Така неувага Ющенка не могла не завдати болю Тимошенко ще й тому, як сказала лідерка БЮТ, що «Президент для мене — не просто особистість. Це ще й мільйони людей, які й сьогодні продовжують йому вірити і сподіватися».

Шукати пояснень демонстративно «холодного» ставлення до Юлії Тимошенко з боку Віктора Ющенка можна в тому, що в «Нашій Україні» на той момент уже знали про «нещирі наміри» лідерки БЮТ. Про це згодом в одному з коментарів скаже керівник соціологічної служби «Український барометр» Віктор Небоженко, на думку якого ціла історія з «коаліційною угодою» була своєрідною «провокацією».

«По-перше, це одна з блискучих операцій БЮТ проти «Нашої України»: пропонуючи укласти угоду, БЮТ

змусив «Нашу Україну» дати детальний перелік пропозицій із цього питання і тим самим представив ситуацію так, начебто НСНУ займається непристойною справою — поділом шкури невтобного ведмеда. Іншими словами, БЮТ показав «Нашу Україну» як організацію, котра замість того, щоб працювати з виборцями, вже зараз думає про майбутню перемогу, думає більше про владу, ніж про інтереси народу», — сказав Небоженко фахівцям Центру дослідження політичних цінностей.

Правда це чи ні, але з угоди нічого не вийшло. Після цього скандалу про неприйнятність для СПУ угод у такому вигляді, як їх запропонували БЮТ, і «Наша Україна», — заявив і Олександр Мороз.

Коментуючи пропозиції Блоку «Наша Україна» про утворення коаліції, лідер Соціалістичної партії України Олександр Мороз сказав, що «заявляти про претензії на ті чи інші посади перед виборами — недопустимо». На його думку, більшість позицій цього документа мають бути норма-

ми статей регламенту, які визначатимуть порядок формування коаліції.

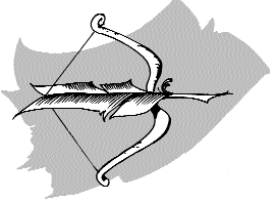
Дісталось від Мороза також і Юлії Тимошенко. Відповідаючи на запитання журналістів 28 січня на звітній-виборній конференції Київського обласного комітету СПУ з приводу претензій лідера БЮТ Юлії Тимошенко до позиції Соціалістичної партії України, голова СПУ Олександр Мороз сказав: «Я не розумію, коли Юлія Тимошенко говорить щиро: чи тоді, коли заявляє про співпрацю з СПУ, чи тоді, коли наставляє своїх представників на переговори про таку співпрацю, в тому числі фактично стратега М. Бродського, чи коли пропонує тексти домовленостей, передбачаючи навіть майбутній розподіл посад? Чи коли вона використовує абсолютно безпідставні аргументи, намагаючись дискредитувати соціалістів і їхніх провідних працівників? Вважаю, що нам справді треба координувати дії під час виборчої кампанії (я підтверджую готовність до такої координації), а не посилати «шпильки» через ЗМІ».

Скромною заявою, яка підтверджувала подібну позицію, підсумували для преси крах об'єднаних спроб і лідери блоку ПРП-Пора.

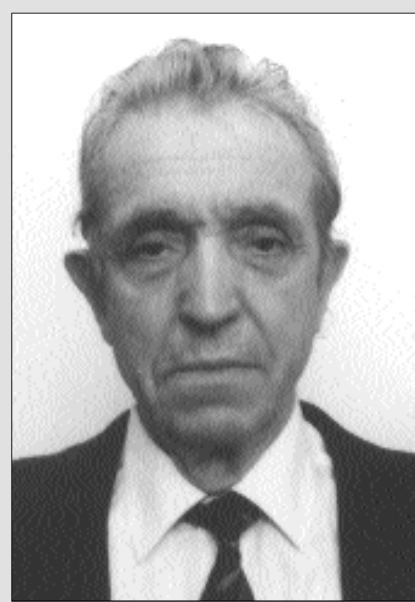
Питання, чи можна спробувати ще раз об'єднатися упродовж неповних двох місяців, що залишилися до виборів, відпало, здається, остаточно після недільного виступу Юлії Тимошенко на телеканалі НТН. Там лідерка БЮТ упродовж більш ніж години звинувачувала владу та колишніх політичних партнерів у мало не всіх нинішніх проблемах України. Навіть у фабрикації фальшивки з образливим для Тимошенко змістом лідерка БЮТ звинуватила людей з оточення Президента, сказавши, що за цим стоять «любі друзі». Така непряма форма вказання на «винних» може свідчити про те, що Юлія Тимошенко не має конкретних доказів, але схильна підозрювати людей із «Нашої України». Отже, питання об'єднання «помаранчевих» ще до виборів практично можна зняти.

Натомість залишається актуальним запитання — чи зможуть вони дійти згоди вже в складі нового парламенту. Теоретично — можуть. Але не на основі «взаємоповаги» та спільних цінностей, а швидше за все — на основі тотальної перемоги політичного табору Віктора Януковича і наслідків, із цим пов'язаних.

Павло ЗАБРУЧАНЕЦЬ



# ПРОБЛЕМИ ЕНЕРГОЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УКРАЇ-



## Про автора

**Василь Іванович СОЗАНСЬКИЙ** — геолог-нафтовик, старший науковий співробітник Відділення морської геології НАН України, член Співки геологів України, член Європейської асоціації геовчених і інженерів та Американської асоціації нафтовиків-геологів.

Активно захищає наукові положення про те, що Україна — центр зародження нафтової промисловості світу, володіє високим нафтогазовим потенціалом, а тому в майбутньому по праву стане передовою нафтовидобувною державою світу. Доводить, що Чорне море таїть у своїх надрах більше нафти й газу, ніж Північне море чи Перська затока, а отже, є одним із найперспективніших у цьому сенсі регіонів земної кулі. Доповідає про свої висновки на міжнародних конференціях у Києві й Гурзуфі, 1998, 1999, 2000, 2002, 2003 рр. (Україна); Констанці, 1998 р. (Румунія); Гельсінкі, 2000 р. (Фінляндія); Глазго, 2000 р. (Великобританія); Амстердамі, 2002 р. (Нідерланди); Флоренції, 2002 р. (Італія); Каїрі, 2002 р. (Єгипет); Москві, 2003 р. (Росія); Тронгеймі, 2004 р. (Норвегія); Парижі, 2004 (Франція); Мадриді, 2005 (Іспанія).

Хоча Україна є центром зародження нафтової промисловості світу і має високий нафтогазовий потенціал, за часи радянської влади її розвиток було скеровано так, що її територія визнана малоперспективною щодо нафти й газу, яка не заслуговує на пошук промислових нафтогазових покладів. Фінансування пошуків було призупинене — в результаті Україна потрапила в повну залежність від постачання енергоносіїв із Росії.

Та в шістдесяті роки Україна була передовою нафтогазовою державою в Європі й світі. Вона видобувала понад 14 млн. тонн нафти і майже 70 млрд. куб. м газу. Завдяки виявленню гігантських газових родовищ Дашавського в Прикарпатті та Шебелинського на Харківщині Україна стала найбільшим постачальником газу в світі. У терміновому порядку були побудовані магістральні газопроводи, якими газ із українських родовищ постачався в Москву, Ленінград, Мінськ, Вільнюс, Ригу та в Молдову.

Величезні легкодоступні ресурси газу були швидко викачані з України, і, за іронією долі, через 40 літ країна з найбільшого в світі експортера газу перетворилася на найбільшого в світі імпортера. Ситуація ускладнилася тим, що в роки холодної війни союзний уряд вирішив перетворити Україну в ядерний полігон, а нафтогазову промисловість сконцентрувати за Уралом. Фінансування пошукових робіт на нафту й газ в Україні було різко зменшено, а основні капіталовкладення були адресовані до Західного Сибіру. Центральним урядом було прийнято рішення поставляти в Україну нафту й газ із Сибіру, а натомість в Україні побудувати систему атомних електростанцій.

При цьому між Україною і Росією відбувся обмін фахівцями. Оскільки наші ВНЗ не готували спеціалістів із ядерної енергетики, то на спорудження та обслуговування українських атомних електростанцій до нас був відряджений

науково-технічний персонал із Росії. Одночасно з України в Росію були відправлені нафтовики для освоєння нафтогазових ресурсів Західного Сибіру, оскільки наші нафтовики на той час вважалися найкваліфікованішими фахівцями в СРСР.

Українські фахівці, які прибули в Росію, прославилися сумлінним ставленням до своїх обов'язків, високим професіоналізмом. Вони доклали багато зусиль, щоб Росія виїшла на перше місце в світі за запасами нафти й газу. Так, за великий внесок в освоєння нафтових і газових родовищ Сибіру буровому майстру І. П. Капустяну було присвоєно звання Героя соціалістичної праці; українські нафтовики — начальний управління М. І. Іванів та буровий майстер В. І. Гринів стали лауреатами державних премій Росії, багато українських робітників і керівників різних підрозділів нафтового профілю були нагороджені орденами й медалями Російської Федерації.

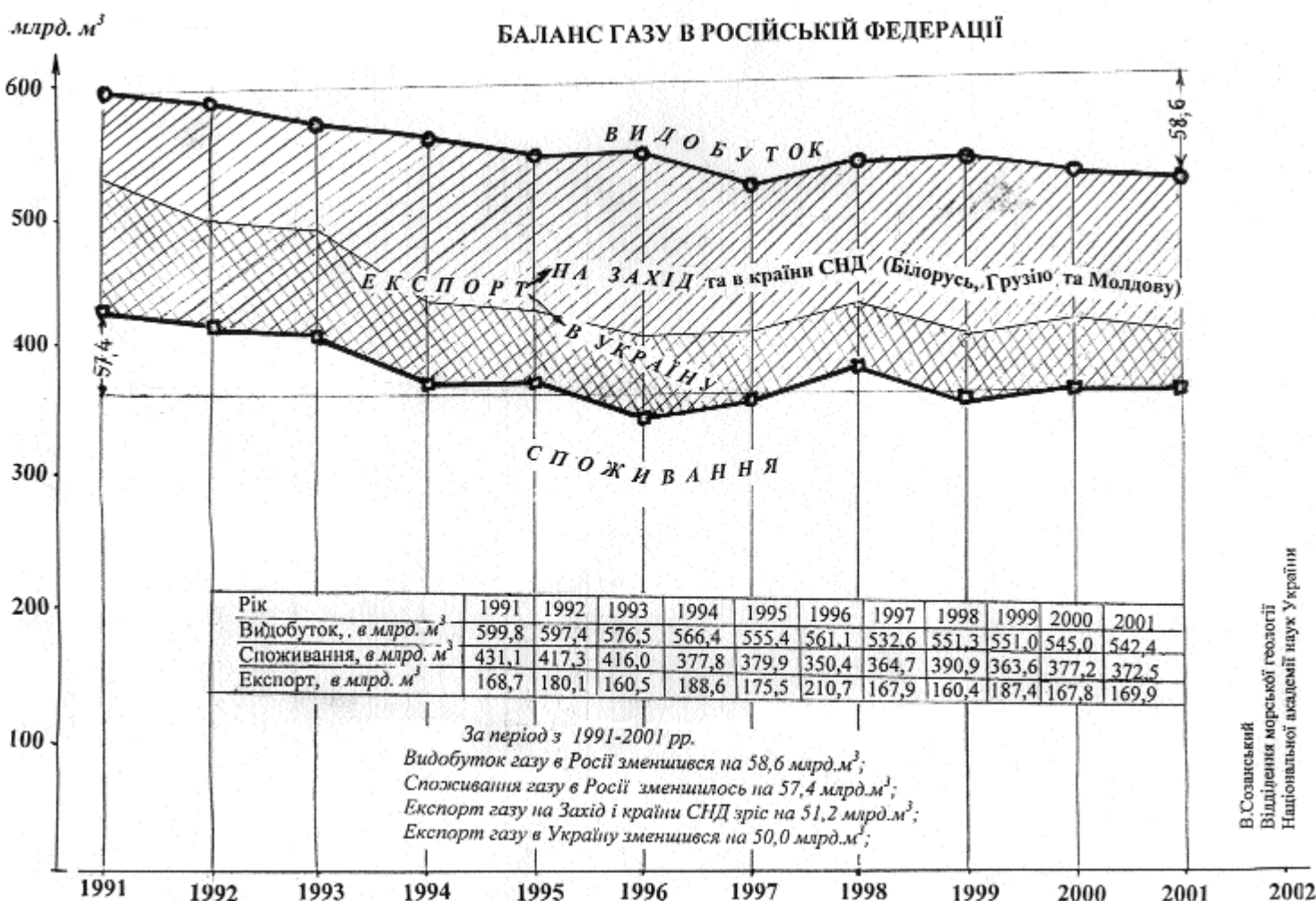


Зовсім по-іншому проявили себе російські фахівці-атомники в Україні. Вони скоїли тут найбільшу техногенну катастрофу за всю історію людства — вибух атомного реактора на Чорнобильській АЕС, і Чорнобиль став важким тягарем для українського народу. Радіоактивними викидами була забруднена 1/3 території України, вона і стала небезпечною для проживання. Тисячі смертей від радіоактивного ураження, сотні тисяч хворих від радіоактивного випромінювання, сотні тисяч переселенців із зони радіоактивного забруднення. Сучасні витрати, пов'язані з вибухом у Чорнобилі, перевищують фінансування на оборону України, проте і це не задовольняє всіх потерпілих. Бюджет України не вит-

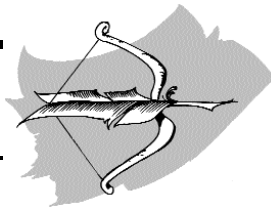
римує видатків на ліквідацію Чорнобильського лиха. В Україні немає таких коштів, аби зменшити страждання чорнобильців.

За халатне й несумлінне ставлення до своїх обов'язків російських фахівців, які прибули в Україну розвивати атомну енергетику, було засуджено до різних термінів ув'язнення. Так, директор Чорнобильської атомної станції В. П. Брюханов був засуджений на 10 років ув'язнення. На 10 років покарання засуджені також головний інженер ЧАЕС М. Н. Фомін і заступник головного інженера А. С. Дятлов, на 5 років — начальник зміни Рогожкін, на 2 роки — інспектор Атоменергонагляду Лаушкін.

Згідно з даними геохімічних досліджень, серед продуктів, викинутих зруйнованим Чорнобильським реактором, значне місце займає плутоній. Плутоній і його сполуки, за свідченнями хіміко-медичних довідників, дуже токсичні й небезпечні для життя. Напіврозпад плутонію 24,5 тисяч років, а це значить, що територія України забруднена плутонієм практично навечно. У газеті "Факти" від 24 листопада 1999 р. фізик-атомник Б. Горбачов у статті "На час вибуху Чорнобильський реактор випродукував півтонни плутонію" стверджує, що реактор виробив 650 кг плутонію, із них плутонію-239 — 420 кг. Плутоній-239 — вибуховий матеріал і використовується для виготовлення атомних бомб і ракетних ядерних боєголовок. Із наведеного випливає, що Чорнобильська атомна електростанція, крім енергетичних проблем, вирішувала також військові завдання. Та й сам об'єкт — Чорнобильська АЕС — хоча розташований на українській території, не підпорядковувався урядові Радянської України, а належав військовому відомству, що в Москві. За даними експертів, для ліквідації наслідків Чорнобильської катастрофи потрібно 1 трлн. доларів США. Російська Федерація як правонаступник СРСР, згідно з міжнародними нормами, повинна відшкодувати Україні всі витрати на ліквідацію наслідків Чорнобильської катастрофи.



Закінчення на с. 4



Закінчення. Початок на с. 3

## ПРОБЛЕМИ ЕНЕРГОЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УКРАЇ-

Завдяки величезним капітало-вкладенням у пошукові роботи на нафту й газ у Західному Сибіру за прямою участю українських нафтовиків там були відкриті й освоєні великі поклади нафти й газу, в тому числі гігантське Самотлорське родовище з запасами нафти в 2,6 млрд. тонн, що дозволило Радянському Союзу вийти на перше місце в світі за видобутком нафти. Протягом 80-х років минулого століття СРСР видобував понад 600 млн. тонн нафти щорічно. 1/3 загального видобутку нафти (200 млн. тонн) Радянський Союз імпортував на Захід, за що отримувал колосальні кошти. Міжнародна нафтова енциклопедія (США) за 1983 рік повідомляє, що тільки в 1980 р. Радянський Союз продав нафти на суму 24,6 млрд. доларів і газу — 5 млрд. доларів. У 1981 р. експорт нафти збільшився, і Радянський Союз отримав за нафту 29,4 млрд. доларів і 7,4 млрд. за газ. Таким чином, тільки за два роки СРСР отримав за нафту й газ 66,4 млрд. доларів. За оцінками експертів, СРСР вивіз і продав за кордоном за період 1973—1992 рр. понад 2,7 млрд. тонн нафти, за що отримав 500 млрд. нафтодоларів.

Нафтодоларами в брежневські часи оплачувався достаток радянського народу. Із цього приводу журналіст В. Гуревич у “Московских новостях” (24 січня 1993 р.) писав: “На нефтяной капелюшке пятилетками жил режим Брежнев, нефтедолларами покупалась относительная лояльность населения и относительная стабильность цен, ими же оплачивалась зерновой импорт, покрывавший давний кризис сельского хозяйства. Отыщись в начале 80-х в Тюмени еще один Самотлор (и не упади при этом мировые цены на нефть), мы бы еще до окончания XX века славили бы развитой социализм. Только когда его главный, дешёвый ресурс стал иссякать, страну окутала дума о реформах”.

До сказаного варто додати, що період правління Хрушова—Брежнева був роками холодної війни, яка супроводжувалася гонкою озброєнь, коли переважна частина народного господарства працювала на військовий комплекс. Тому більша частка нафтодоларів йшла на розбудову військового комплексу СРСР. По всьому Радянському Союзу були створені десятки тисяч “поштових ящиків”, де були задіяні мільйони працівників, які розробляли й удосконалювали нові види озброєнь, у тому числі міжконтинентальні балістичні ракети, атомні й термоядерні бомби, ракетні ядерні боеголовки, атомні підводні човни, стратегічні бомбардувальники, реактивні винишувачі, супутники-шпioni й інше. Достаток майже дармових нафтодоларів зробив село непотрібним, бо за нафтодолари купували всі харчові продукти: пшеницю — в Канаді і Бразилії, масло — в Голландії, ковбасу — у Франції. Як результат — мільйони селян хлинули в “поштові ящики”, на БАМ, нафтові промисли Сибіру. Цілі сільські райони, особливо в російському Нечорнозем’ї, перетворювалися на пустку і переставали існувати. Цей процес набув назви — “зникнення неперспективних сіл”.

І раптом з’ясувалося, що велика сибірська нафта закінчується, а імперія опинилася на краю загибелі. Наступники Брежнева робили спробу врятувати СРСР. Та “перестройка” Горбачова, не підкріплена нафтодоларами, виявилася мертвонародженою, і велика імперія розвалилася.

Американські політики уважно слідували за подіями в нафтовій

промисловості СРСР. Вони усвідомлювали, що Радянський Союз підтримує свою економіку за рахунок нафтодоларів, і що в міру затування нафтових фонтанів Самотлора зменшиться притік іноземної валюти. США провокували СРСР на гонку озброєнь. У 60-х роках у США була організована група провідних нафтовиків, економістів і советологів із метою моделювання майбутньої ситуації в СРСР. На початку 70-х років ЦРУ підготувало доповідь уряду США про те, що наприкінці 70-х років видобуток нафти в СРСР різко зменшиться, припиниться надходження нафтодоларів, а це викличе серйозні потрясіння в економіці й політичному житті СРСР. Свої результати ЦРУ опублікувало в книзі *USSR Energy Atlas Compiled by Central Intelligence Agency, 1985, 79 p.* Як ми тепер бачимо, ця авторитетна організація помилилася рівно на 10 років. Розвал СРСР наступив наприкінці 80-х років.

Щоб не допустити економічного колапсу в зв’язку з вичерпанням нафтових ресурсів у СРСР, партія і уряд робили все можливе, щоб поповнити нафтовий потенціал, і розвернули в небувалих масштабах пошук нафти в Західному Сибіру, на що виділялися мільярди кошти. Протягом декількох років було виявлено понад 400 нафтогазових родовищ, та серед них не було рівного Самотлорському нафтовому гіганту. Приток нафтодоларів відновити не вдалося, і Радянський Союз відійшов у вічність.

За час пошуків нового Самотлора на Крайній Півночі в Західному Сибіру були виявлені надгігантські родовища газу, в тому числі Уренгойське з запасами 11 трлн. м<sup>3</sup>. І Росія стала передовою газозною державою світу, започаткувала експорт газу на Захід і почала отримувати мільярди газодоларів.

Видобуток газу в СРСР почав збільшуватися великими темпами ще з 60 років ХХ ст. спочатку за рахунок експлуатації українських родовищ (Дашава, Шебелинка), з кінця 60-х років — середньоазійських (Туркменія, Узбекистан, Казахстан), а в подальшому з кінця 70-х років — західносибірських (газові родовища гіганти — Уренгойське, Медвежье та інші). Протягом 60—80-х років видобуток газу в СРСР за кожні 5 років зростав від 70 млрд. м<sup>3</sup> до 180 млрд. м<sup>3</sup>:

1960 р. — 45,3 млрд. м<sup>3</sup>;  
1965 р. — 127,7 млрд. м<sup>3</sup>, приріст — 82,4 млрд. м<sup>3</sup>;  
1970 р. — 197,9 млрд. м<sup>3</sup>, приріст — 70,2 млрд. м<sup>3</sup>;  
1975 р. — 289,3 млрд. м<sup>3</sup>, приріст — 91,4 млрд. м<sup>3</sup>;  
1980 р. — 435,0 млрд. м<sup>3</sup>, приріст — 145,7 млрд. м<sup>3</sup>;  
1985 р. — 619,0 млрд. м<sup>3</sup>, приріст — 184,0 млрд. м<sup>3</sup>;  
1990 р. — 760,0 млрд. м<sup>3</sup>, приріст — 141,0 млрд. м<sup>3</sup>.

У 1991р. СРСР розпався. За даними фахівців, Росія від СРСР успадкувала приблизно 760 газових родовищ, із яких майже 600 належать до категорії дрібних, із запасами менше 10 млрд. м<sup>3</sup>, і з економічних міркувань вони не залучені в промислову експлуатацію. Крупні, а також гігантські родовища на той час були значно виснажені й перебували на кінцевій стадії експлуатації, в зв’язку з чим, починаючи з 1991 року, видобуток газу в Росії почав постійно і неухильно падати:

1991 р. — 599,8 млрд. м<sup>3</sup>;



1995 р. — 555,4 млрд. м<sup>3</sup>, спад — 4,4 млрд. м<sup>3</sup>;  
2000 р. — 545,0 млрд. м<sup>3</sup>, спад — 10,4 млрд. м<sup>3</sup>.

Спад видобутку газу в Росії спричинений у першу чергу виснаженням супергігантського Уренгойського газового родовища, що в Західному Сибіру, яке було найбільшим на той час родовищем газу в світі. 15 років тому виснажилося супергігантське нафтове родовище Самотлор, припинився приток нафтодоларів, і Радянський Союз розпався. Спадає видобуток газу в Росії в зв’язку з вичерпанням супергігантського газового родовища Уренгой. Та, незважаючи на спад видобутку, Росія продовжує експорт газу на Захід і при цьому навіть збільшила його кількість на 107,4 млрд. м<sup>3</sup> у результаті скорочення поставок в Україну на 50,0 млрд. м<sup>3</sup>, та обмеження споживання газу в самій Росії на 57,4 млрд. м<sup>3</sup> (див. додаток). За останні 10 років рівень видобутку газу не компенсується приростом запасів, а поповнення видобувних запасів газу складає всього 47 %. Вичерпання газових ресурсів призвело до зменшення в Росії загальних розвіданих запасів газу з 48,14 до 47,57 трлн. м<sup>3</sup>.

Ураховуючи, що супергігантське Уренгойське родовище з початковими запасами газу 11 трлн. м<sup>3</sup> уже значною мірою вироблене, Росія, хоча й володіє величезними запасами газу в 47,57 трлн. м<sup>3</sup>, уже не в змозі зупинити падіння видобутку. Не виключено, що в самій Росії незабаром виникнуть проблеми з самозабезпеченням газом. Для власних потреб Росії, навіть за умови, що її економіка не буде розвиватися, необхідна щорічна кількість газу не менше 400—500 млрд. м<sup>3</sup>, плюс 170—200 млрд. м<sup>3</sup> для забезпечення експортних поставок країнам Європи, 16 млрд. м<sup>3</sup> для транспортування “Голубим потоком” у Туреччину, не враховуючи об’ємів, потрібних для забезпечення роботи майбутнього Північно-Європейського газопроводу. Таким чином, до 2010 року, тобто через 5 років, Росія повинна видобувати газу не менше 650 млрд. м<sup>3</sup>, а до 2020 року — не менше 750 млрд. м<sup>3</sup> щорічно. Це неральні плани, й українські політики повинні задуматися над вирішенням проблеми

енергозабезпечення нашої країни. Через п’ять років, якщо Україна, як і сьогодні, буде прив’язана до російської труби, вона може опинитися в умовах енергетичного голоду в зв’язку з нестачею газу в Росії. Немає сумніву, що Росія ще протягом довгого часу видобуватиме щорічно 400—450 млрд. м<sup>3</sup> газу, достатнього для самозабезпечення, та експорт газу на Захід і в Україну припиниться. А це призведе не тільки до припинення притоку газодоларів у Росію, а й матиме трагічні наслідки також і для України, якщо вона не підготується до такого повороту подій.

Учені називають нашу добу нафтовою, коли прогрес суспільства перебуває в повній залежності від нафти й газу, і вважають, що ця доба такої ж ваги в історії людства, як кам’яна, бронзова і залізна. Тому розвинуті країни надають великого значення питанням забезпечення нафтою і газом. Так, проблемами нафти й газу в Конгресі США займаються 132 комітети й підкомітети. У роботі Конгресу задіяні провідні фахівці з нафтогазових спеціальностей. Вони постійно опрацьовують національну енергетичну стратегію, яку потім уряд США кладе в основу своєї глобальної політики. На противагу — проблеми забезпечення нафтою і газом в Україні вирішуються на дуже низькому рівні і, як висловився Г. Удовенко, українські політики “присмокталися до російської труби і доволу себе більше нічого не бачать і не чують”. Побуває думка, що в Росії невичерпні запаси нафти й газу і якщо задовольняти всі бажання старшого брата, не сперечатися з ним і віддавати все, що він захоче (маяки, трубопроводи, Керченську протоку, землі і будівлі в Криму для ВМС Росії, вступити в “єдине пространство” і не зв’язуватися ні з СОТ, ні з НАТО, ні з ЄС), то Газпром відпускатиме Україні газ за низькими цінами, і українці заживуть заможнo й безтурботно. Наївні сподівання!

Причиною енергетичної кризи в Україні є розвал її нафтогазової промисловості, спровокований комуністичним режимом, а також некомпетентність керівних кадрів. Стало поганою традицією призначати на керівні пости нафтогазовим комплексом України осіб, які не

тільки не мають елементарного уявлення про нафту, та ще й за своїми моральними характеристиками не відповідають рівню посади, яку обіймають. Так, свого часу президент Кучма призначив керівником нафтової промисловості України техніка лісового господарства Ігоря Бакая, людину без спеціальної освіти, схильну до порушення законів. Як тепер свідчить преса і керівництво Міністерства внутрішніх справ України, Бакай розкрав нафтогазовий комплекс України на сотні мільйонів доларів, а коли прийшов час відповідати, то втік до Росії.

Затримав розвиток нафтової промисловості України Л. Кучма також призначенням свого колишнього зятя І. Франчука генеральним директором ДАТ “Чорноморнафтогаз”. Екс-зять Кучми, не маючи спеціальної освіти, вступив на заочне відділення Івано-Франківського інституту нафти й газу і, будучи заочником, почав керувати пошуками нафти в Чорному морі, тобто в морі, яке, на думку фахівців, є одним із найперспективніших регіонів світу щодо нафти й газу. Та Франчук зовсім не орієнтувався в нафтових питаннях, а тому не зробив нічого корисного у вирішенні проблеми нафтогазоносності Чорного моря. Втрачено дорожчий час, а Україна залишила без нафти й газу, як і раніше — в повній енергетичній залежності від Росії.

Дивує низький рівень обізнаності в області нафти наших законодавців, некомпетентність їхніх консультантів, помічників і радників, некваліфіковані виступи депутатів Верховної Ради України по радіо й телебаченні щодо проблем енергоресурсів. Якби наші політики поцікавилися проблемами енергоресурсів в Росії і почитали спеціальні російські журнали, вони побачили б, що не все гаразд із енергоресурсами в Росії і що російські фахівці з неспокоєм і тривогою обговорюють майбутнє нафтогазового комплексу своєї держави.

Заклик деяких наших економістів (“академіка” та “професора”), щоб Україна вступила в союз із Росією та Білорусією, тоді український народ матиме дешевий газ і достатньо робочих місць, не обгрунтований, оскільки газ у Росії закінчується, а “поштові ящики” вже не на часі, та й з робочими місцями сутужно в самій Росії. Україні потрібні не “ящики”, а нові родовища нафти й газу, які не розвідуються і якими багата Україна.

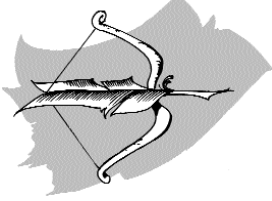
Тому в першу чергу потрібно скласти Національну програму “Вихід України з енергетичної кризи”, в якій передбачити напрямки досліджень:

*пошук нафти й газу в глибоководних зонах Чорного моря з повним використанням досвіду бразильських, американських, єгипетських, британських, норвезьких, нігерійських і в’єтнамських нафтовиків;*  
*вивчення газодіратів Чорного моря, оскільки саме з дна Чорного моря вперше в світі були підняті газодірати. Вирішення проблеми дозволить забезпечити газом Україну на багато десяти років;*

*опрацювати маршрути постачання газу з Близького Сходу (Катар, Іран), де в останні роки виявлені унікальні, найбільші в світі, родовища природного газу. Обгрунтувати методику доставки (трубопровід, скрапленний стан, газодіратна форма).*

Тільки тоді ми зможемо вирішити свою газову проблему.

● **Василь СОЗАНСЬКИЙ**, відділення морської геології Національної академії наук України



**НА ЗДОБУТТЯ  
НАЦІОНАЛЬНОЇ ПРЕМІЇ  
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА**

Продовження.

Початок у ч. 2, 3 за 2006 р.

**“Отямтеся, Донбас — не той, який ви бачите з київських висот. Не треба плакати, що тут 51 відсоток українців. Він увесь український, за винятком кількох сотень негідників, які на дух не переносять України”.**

(Із листа радіослухача С. Тищенко з Донецька)

\*\*\*

Відтак попри все, і українців на Донбасі маємо понині більшість, і українська мова, хай і вельми пошкоджена, розбавлена суржилом, а все ж тут жива. А от про самопочуття тамтешніх українців, значна частина яких у густій атмосфері звідусюди насадженого та пропагандованого українозневажництва просто остерігається вдаватися до українського слова, розповідають інші листи моїх дописувачів.

Ось пише *Марія Брагіна* з с. Куликове Новоазовського району Донецької області: “Як ще багато в нас на Донеччині працівників райдержадміністрацій, які нічого спільного не мають із незалежною Україною! Недарма ж свого часу в нас побили святішого патріарха Філарета. Немала частина тих українонеуважників — колишні райкомівці, які відкрито заявляють: “Ми сваему атчеству нікагда не ізменім і языку тоже”. Тоді яке ж у них *Атчество*? — Україна, де вони владні крісла тримають, чи Росія? Парадокс! (...) Ну, а як уже “вліпили” нам на Донеччині російську мову в радянські часи, то так закріплюють її і надалі. А для демонстрування уваги до інших етносів наші чиновники кинулися в обійми з греками та євреями, до яких за радянських часів ставилися лише з презирством. Чому це така зміна у ставленні? А лише тому, що знаходять із ними спільне в курсі на політику “двуязычія”. У той же час навіть у селах, де мешкає і говорить своєю мовою маса українців, української мови від представників держадміністрації не почуєш. Навіть із професійним святом селян чиновник поздоровляє по-російськи. Тобто — українська мова не допускається, щоб і не звалили. Отак “вільно” ми живемо в... *російській* Україні.

Це бачимо і з ситуації зі школами. Ніхто не відновлює тих раніше українських шкіл, які свого часу були переведені на російську мову. Ті ж 2-3 українські школи, які є, то — для показухи перед київськими гостями (...)

Я переконана, насаджування у нас російської мови — то лисяча хитрість, суть якої зрозуміла: *внедрити в регіонах русській язик, чтобы закрепить законом свайю гасподство навсегда*. Тобто переслідується мета: за допомогою російської мови виїсти Україну зсередини, як черв’як виїдає яблуко. Оце ж вона і є — окупація без бою! Доводячи в усіх ЗМІ, що в області українська мова не потрібна, фактично наші владці домагаються створення на

Донеччині “Малої Росії”. Але де ж тоді наші, українців, права, і чому це за нас так нахабно розписуються? Ми що — дали згоду поступитися рідною мовою?”

Не можна не звернути уваги: щойно процитований лист — із сільської місцевості, й уявляється, що в умовах Донбасу отой згаданий авторкою черв’як мовного нищительства, фактично, проковтнувши місто, закушує сьогодні вже й селом.

У зв’язку з цим я часто згадую лист *Лідії Кобзар* із Добропільського району Донецької області, який запам’ятався мені, може, не так змістом (зміст, на жаль, типовий), як прекрасною назвою села, що в ньому мешкає ця дописувачка. Золотий Колодязь — така ця назва, що, як на мене, тільки якимсь дивом уціліла та не була замінена свого часу на якусь Комуністичне, Ленінське чи Пролетарське.

На жаль, пише Л. Кобзар, “майже й лишилося у нас українського, що сама ця назва села, хоча ще в повоєнні роки — я добре пам’ятаю — російською тут говорили тільки “зайди” — дядьки, що їх присилали на керівні сільські посади, або сільськогосподарські спеціалісти. Тепер же, хоча школа ще українська (...), навіть у навчальному процесі така неповага до української мови, що дітки намагаються “штокать” навіть удома, а, закінчуючи навчан-

ндавано сліпі лукавці, недруги українства, можуть казати: *так історическі сложілось...* “Лише якихось сорок років, — варто повторити, — і вже майже суцільне зросійщення, і вже наші дітки не українські!” І як нерозривно з цим пов’язане — занепад моральності, наступ дикунства, жорстокості, грабінництва, пияцтва, лихослів’я, інших проявів деморалізації — у цілковитій відповідності з тією закономірністю, що її свого часу довів і сформулював Олександр Потебня. “(...) Денаціоналізація, — попереджував він, — зводиться на **погане виховання** (підкреслення О. Потебні. — А. П.), на моральну хворобу (...), на ослаблення енергії думки; на мерзотність опустошення на місці витіснених, але нічим не заміненних форм свідомості, на ослаблення зв’язку покоління, що підростають, із дорослими, замінюваного лише слабким зв’язком із чужими, на дезорганізацію суспільства, безморальність, опідлення”.

“Мерзотність опустошення”, “опідлення” — україні глибока враженість нашого люду та нашої землі цією так званою хворобою.

Дослідники звертають увагу на “південно-східну дугу” в Україні, для якої характерна пряма пов’язаність найвищого рівня злочинності або таких хвороб, як сифіліс, з місцями найбільшої концентрації т. зв.

## ЖИВА ДУША ДОНБАСІВСЬКОГО КРАЮ

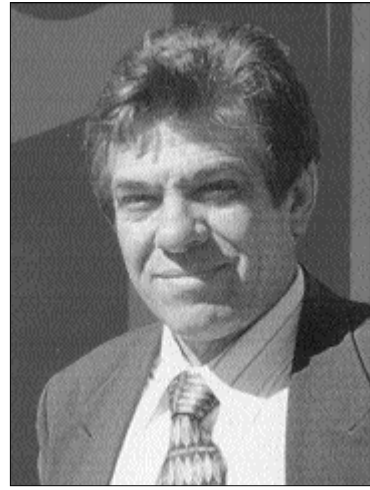
взагалі топчуть рідне слово. Лише якихось сорок років — і вже майже суцільне зросійщення, і вже наші дітки не українські!” “Боже, що з них, позбавлених родових святощів, виростає! — пов’язує дописувачка знеукраїнізування свого краю з рівнем моральності. — Ось і квітня, якраз у той день, коли в Ізраїлі — я вчиталась — висаджується по всій країні тисячі дерев (правда, гарна традиція?), я стала свідком, як у самому центрі села, яке з усіх сторін пронизується нестерпними степовими вітрами, молодики винищували останній гай, що дістався селянам від колишньої поміщиці. Як я протестувала, як роз’яснювала — і про солов’я, якому ніде буде гніздитися, і про дітей і внуків, які вже не зможуть почути того солов’яка, і загалом про екологію, — ніщо не допомогло. Чи дивуватися розгулові злодійства у нашому краї! Більшість самотніх старих людей цілими ночами чатує біля погребів або сараїв: ні втручання місцевої влади, ні міліції — всі розбіглися, рятуються, хто як може... Писала листа вночі, а вранці дізналася, що у сусіда забрано четверо останніх курей”, — закінчує свого листа Л. Кобзар.

Як неспростовно проілюстровано в цьому листі те, як на наших очах стиралося українське обличчя Донбасу та як саме досягався той стан, що про нього лише сліпі та

нішній Україні, й особливо на Донбасі! Стосовно вже не сотень, а, вважаю, тисяч наших сіл варто вживати оці констатації — “лише якихось сорок років...” і “мерзотність спустошення...” Нагле та бруталне спустошення самотнього національно-етичного універсуму, що формувався упродовж століть.

Цей же діагноз ставить *Іван Ромашко* з с. Портівське Маєнгуського району цієї ж області. Які неспростовні звинувачення висуває він на адресу тих, котрі, потрактуючи українську мову як “сільську”, й принесли в наше село моторошливу антикультуру замість культури традиційно-народної, справжньої!

Перше, вважає І. Ромашко, що прийшло в українське село “з цієї чужомовної культури, — пияцтво.



Якщо раніше на все село, більше ніж у 300 дворів, був один чи два чоловіки, що пили, і про них знали всі (а жінок-випивох узагалі не було), то тепер на наше село вже в сто дворів таких п’яниць у двадцять разів більше, і, в основному, це не тутешні, а прийшли до нашого краю “звідти”. “По-друге, в результаті наступу цієї буїтної культури до нас приповзла брутална лайка, “отборний мат”, що став, на жаль, невід’ємною частиною мови мешканців села. Вийдїть на вулицю в нашому маленькому селі ввечері — і ви почуєте мат і від хлопців, і від дівчат, від батьків і матерів, навіть від старих людей. Пройдїть по Маріуполі, побувайте у людних місцях — кожне третє чи четверте слово — російський мат, часто просто як прикладка, “для зв’язки слів”.

Для контрасту та задля моралі цей дописувач згадує своє дитинство. “Колись наша мати почувала від когось із нас слово “чорт”, то так обурилася, що пообіцяла: “Ще раз почую — губи попхнуть”. І більше не чула”. Так само як чужовпливне явище розцінює він і заміну традиційного для українців “ви” у звертанні до батька та матері на фамільярне “ти”, у зв’язку з чим загадує, як школярем, зачувши від учительки російської мови, що батька-матір треба називати на “ти”, він, озброївшись цим новітнім знанням, почав підбирати момент, щоб застосувати те знання у спілкуванні з матір’ю. І ось, вирішивши, що цей момент визрів, він випалив під час копання картоплі у звертанні до матері: “Ти”. “Мати різко випросталася: “Шо?!” Я отетерів. “Це хто я тобі — твоя подруга?” Після цього, зауважує автор листа, і аж по сьогодні на застосування цього ніби прогресивного педагогічного здобутку у взаєминах із матір’ю він не відважувався.

Така ось розповідь, хоча я особисто вважаю, що повернутися до того віками узвичаєного, що споконвіків було в нашому народі у

стосунках дітей та батьків, уже навряд чи реально.

Та особливо великою трагедією автор цього листа вважає витіснення з українського села самої української мови — як він підкреслює, “віковичної будови нації, що її плекалі, оздоблювали, охороняли незчисленні покоління предків. Приціл тут однозначний і, на жаль, точний: немає мови — немає й народу, нації. І коли і в наш час у різних різновидах певними політичними силами варіюється давня валуєвська формула стосовно української мови “не било, нет і бить не может”, то кому не ясно, що це те ж саме, що й намагання довести і таку дурницю, буїтмоту й українців та України “не било, нет і бить не может”. “Наскільки ж треба бути ненависним до іншого — нашого народу, щоб так цинічно про нього та прямо йому ж таки казати!”, — підсумовує мій дописувач.

Власне, І. Ромашко підкреслює ту думку, що зросійщений Донбас перебуває у національно неприродному стані. Очікуючи від держави вельми необхідних для нього імпульсів і спонук, він в особі все більшої кількості донбасівців сповнюється настроєм свого видатного земляка Володимира Сосурія, який у 1960 році написав про нашу мову:

*Од гніву хочеться ридати  
(Який це жах!...) в своїм краю,  
Коли мерзота в рідній хаті  
Святиню убива твоєю...*

На жаль, ще дуже багато мерзоти, славний поете, і в незалежній Україні.

Утім, варто продовжити цитування листів, на тему *мерзотності опустошення* — від *Раїси Білової* з с. Білокузьминівка Костянтинівського району на Донеччині. Не можна не проїнятися найбільшим сумом, читаючи: “Брудні лайки, брехня, алкоголь — голова п’є, бухгалтер п’є, землемір п’є, прибиральниця п’є, і починається п’янка зранку. При дорозах страшенні смітники... Я носила агітаційну літературу за В. Юшенка, та мене спускали собак, кидали навздогін брудні слова. Та й навіть із того, що я ношу білий одяг, з мене сміються. Більшість людей забула, що таке доброта... Те, що я тут бачу, — це велика руйнація усього гарного, чемного, здорового, толерантного. І як прикро, що замість вимогливості, наведення порядку (а для цього треба помінати всіх керівників), спостерігаєш загравання влади з деморалізованим людом. Ну, а вже щодо мови, то ось яка вона на ороці української мови в українській школі Краматорська: *чотири, шість, сем, восьм, двінацять...* І велике полегшення для вчительки після дзвоника на перерву — перехід на російську”.

Про те, як на його очах здійснювалася денаціоналізація у Красному Лимані (теж Донеччина), розповідає п. *Габода* з цього міста. Усі п’ять шкіл нині тут російські, хоча в деяких почали набирати по одному (лише по одному — мовляв, немає бажуючих) українському першому класу. “А я ж пам’ятаю, що в 1960 році було в Красному Лимані *чотири* українські школи, в одній з яких і я учився. У той час половина мешканців міста розмовляла українською. Та ось на початку 60-х років усі українські школи, одна за одною, швидко перевели на російську мову викладання. Пояснювали це волею батьків, хоча я не знаю ні одного хлопця, ні однієї дівчини з тих часів, щоб їхні батьки цього хотіли. То чому ж тепер нам не повертають повноцінних українських шкіл? Чому продовжують зросійщення? Це ж нонсенс у державі Україна”.

Далі буде.

● **Анатолій ПОГРІБНИЙ**

**Всеукраїнське товариство “Просвіта”**

**ім. Тараса Шевченка**

**Національна спілка письменників України**

**Всеукраїнське педагогічне товариство**

**ім. Григорія Ващенка**

**запрошують до Київського міського будинку вчителя**

**(вул. Володимирська, 57)**

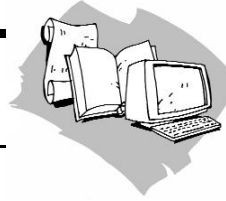
**9 лютого 2006 року на авторський вечір**

**Анатолія ПОГРІБНОГО.**

**Вечір ведуть**

**Павло Мовчан та Володимир Яворівський.**

**Початок о 18 годині.**



# ПАМ'ЯТЬ ПРО КРУТИ

## ДАТА

На мітингу-реквіемі не було аплодисментів. Тільки тріпотіли знамена, й напружену морозну тишу прорізувало: «Слава героям! Слава Україні!»

Щирість сказаного тут, на Крутівському полі, звирялася з подвигом молодих вояків, які захищали рідну землю, не очікуючи від неї якихось політичних дивідендів. Вони положили тут і тіло, й душу за покликосом совісті, для якої Україна була понад усе.

Уже 88-й рік той героїзм перевіряє нашу моральність: «А що зробив кожен із нас? А що ще треба зробити?» — запитують себе ті, хто приїздить сюди п'ять, десять, п'ятнадцять років поспіль. Це студенти, ветерани Української Повстанської Армії, інтелігенти, священники й віруючі Української Православної Церкви Київського патріархату.

Слова заупокійної молитви, яку читав єпископ Сумський і Охтирський владика Мефодій, набували тут особливого звучання. Вічна пам'ять стукає до нас сьогоднішніх і знаходить усе нові й нові відповіді.

— Юні патріоти гинули тут за демократичну Україну, за те, щоб ми відчули себе сильною українською нацією, — стверджує солдат Другої світової війни, народний депутат України Ігор Юхновський.

— Подвиг Крут нагадує нам про наше українське покликання, — підтримують його народні депутати України Лілія Григорович, Іван Плющ, Лесь Танюк, Степан Хмара, Микола Жулинський.

Вони не вперше звітують саме тут про свою діяльність і намічають нові рубежі. В останні роки в цій імпровізованій президії потіснило. Віце-прем'єр-міністр України В'ячеслав Кириленко говорить про нагрілі сьогоднішні проблеми, про відродження українського духу в українцях через реставрацію Батурина, спорудження пантеону в Крутах, якими він опікується особисто. Йому допомагають голова Чернігівської обласної ради Василь Ковальов і голова Чернігівської облдержадміністрації Микола Лаврик. Вони теж виступили на мітингу.

— Це все добрі українські ознаки, — сказав міністр у справах сім'ї, молоді та спорту Юрій Павленко.

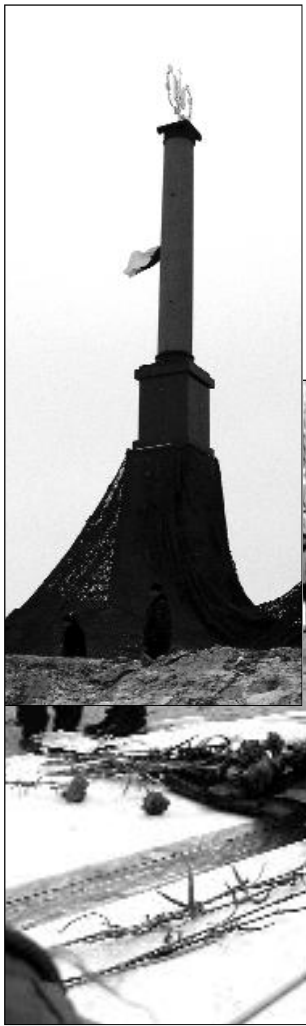
Делегацію волинян очолює голова Рівненської облдержадміністрації Василь Червоний, який закликав не допустити реваншу неукраїнських сил. Це болить і сину колишнього керівника УПА Юрка Шухевича Юрію Шухевичу, чернігівському військовому лицейсту Роману Грачову, офіцеру Євгену Лопаткову.

Ні, не дарма полягли тут Георгій Полуботок, Анатолій Попович, Кирило Головащук, Григорій Піпський, Микола Гнаткевич, Микола Лизогуб... На їхню честь до кургану лягають квіти від Ніжина і Борзни, Чернігова, Києва і Рівного, від свобододолюбного грузинського народу, який представив тут священник Грузинської Православної Церкви у Києві отець Миколай.

Символом непоборності українського духу постає червона колона з гербом Української Народної Республіки — початок пантеону, пронизливо звучать пісні кобзарів Володимира Горбатюка з Канева і Василя Волощука з Рівного, ніжнішого фольклорного гурту «Червона Калина».

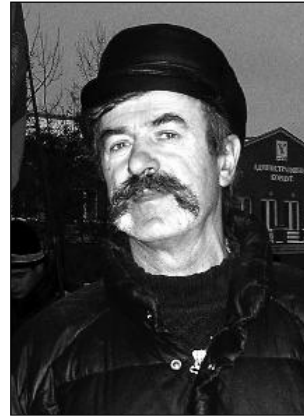
• **Надія ОНИЩЕНКО**

Фото Івана ПИЛИПЕНКА



## VOX POPULI

29 січня наш фотокореспондент побував у Крутах, куди з'їхалося чимало українців з усіх куточків нашої Батьківщини. І Пилипенко не лише фотографував, а й розпитував, пропонуючи співвітчизникам відповіді на таке запитання: «Ваше ставлення до крутянських подій, які уроки Крут нами засвоєні і чи можливе повторення Крут?»



**Висович Тарас Петрович, Івано-Франківщина:**

— З боку юнацтва — це великий саможертвний подвиг, для України — велика трагедія, а для влади — великий урок: здобутки народу потрібно захищати мудро, рішуче й не використовувати для цього наявну тоді силу — зраду і злочин, бо на той час в Україну повернулося 3 мільйони озброєних українців. Їх було досить, аби придушити будь-який опір: і московитів, і денікців, і підступної затаєної п'ятої колони. В українців завжди одна біда: якась підступна таємна сила вибила з них шану до лідера...



**Кухніцька Юлія Валентинівна, студентка 3-го курсу КПІ:**

— Захищати Крути пішла мужня молодь, романти-

ки, яких на смертний бій вела любов до України, і вони з честю загинули в нерівному бою. Вони були впевнені, що своїм прикладом підіймуть усю Україну. Ці герої назавжди залишаться прикладом для наслідування, бо Крути можуть повторитися і в наші дні.



**Волкович Сергій, аспірант КПІ, очолює Київське молодіжне крило Консервативної партії:**

— Подія в Крутах збіглася з найтяжчим періодом становлення молодого Української республіки. Найбільша загроза була з боку Російської імперії. І це було реальною силою в поєднанні її з діями внутрішнього спротиву п'ятої колони. Центральна Рада нічого не зробила для організації захисту революційних здобутків. Юнаки — це герої, які усвідомлювали, що бій буде нерівним і смертельним, але, не вагаючись, прийняли його, вони морально перемагли й навки вписали в історію України героїчний подвиг, на якому має виховуватися сучасне покоління незалежної України. Бо Крути назрівають, ми до них повинні бути готовими.



**Рудий Юрій Тихонович, пенсіонер, співає в хорі «Гомін» та підробляє кладкою цегли на будівництві:**

— Учасники події в Кру-

тах — герої: і юнаки, і три козацькі курені. А в цій трагедії винна Центральна Рада, вона просто не розуміла загрози з боку Росії. Разом із нею була недолуга інтелігенція: вона не уявляла України без Росії. Така ментальність і погубила Україну. Це ж лихо загрожувало Україні й нині. Повторення Крут нависло над нашою країною: це — Тузла, Севастополь, маяки, розгулювання озброєних московитів узбережжям Криму... Ми повинні бути готовими до захисту. А наша армія, що має фінансування менше, ніж міліція, просто приречена на животіння...



**Ганич Михайло, осавул Всеукраїнського козацького війська:**

— Учасники Крут — справжні герої України. Своїми життями вони не зупинили навали московитів і не підняли України. Але жертовний героїзм — це порив! У трагедії Крут винні і Грушевський, і Петлюра, а найбільше — Винниченко. Він сам запрягся в ідеологічне ярмо соціалістів і накинув його на українців, від цього ярма не можуть повністю звільнитися і сьогодні. Не можна вірити соціалістам: вони найпідступніші, найпідліші, найжорстокіші, вони — зрадники України. Вони заблокували діяльність Миколи Міхновського зі створення українського війська, який уже в березні 1917-го створив два полки — Богдана Хмельницького й Павла Полуботка. Та ці полки — не озброєні, — були відправлені на фронт і кинуті в найтяжчий бій. Так загинув цвіт українського війська. Крути можуть повторитися. Козацтво готове стати на захист України. В Інституті козацтва при МАУПі вже два курси навчання пройшли козаки. Через 3 роки вони підуть в Україну організувати регулярне козацтво. Україна в майбутньому відновить гетьманство і стане козацькою.

## ПОЧИН

Ці слова мають право бути девізом Всеукраїнського фестивалю з такою ж назвою, присвяченого Соборності нашої України. У Білій Церкві його організатором стало міськрайонне об'єднання «Просвіта», яке очолює журналіст і літератор, член Національної спілки письменників України Володимир Іванців. Фестиваль у нашому регіоні проводиться вперше, але вже набирає великого розмаху. Він тривав з 19 по 22 січня, і ці дні для тих, хто брав у ньому участь, стали справжнім святом творчості.

У перший день фестивалю, 19 січня, відбулася зустріч відомого журналіста, письменника й економіста Євгена Голибарда з представниками різноманітних партій

# НЕХАЙ «СОБОРНИЙ ДЗВІН» ЛУНАЄ В КОЖНОМУ СЕРЦІ

міста і підприємцями. Темою була презентація нової книги автора «Кучмізм і кучмономіка». У ній Євген Голибард дав логічний аналіз того, як наш народ, який у 1991 році виборов свою незалежність, став поступово її втрачати завдяки корумпованій владі. На реальних фактах нашого життя автор доводить, чому кучмономіка є таким шкідливим бур'яном, що розриває в усіх галузях нашого життя. Автор детально розглянув «оксамитову» ліквідацію незалежності за часи президентства Кучми. Результатом і проявами кучмономіки стали: зростання тіньової економіки, російські маніпуляції навколо енергоносіїв, зростання цін на газ, штучне пригнічення нації у всіх аспектах

і, нарешті, фінансова криза.

У рамках фестивалю «Соборний дзвін» у Центральній бібліотеці відбулася також зустріч із відомим поетом Віктором Грабовським. Автор представив аудиторії дві книги віршів: «Острів милосердя» і «П'янка розрада». Слухачі були схвилювані ліричними й гострими рядками його поезій.

Не забули організатори фестивалю і про студентство. Наступного дня вихованці педагогічного коледжу познайомилися з творчістю Володимира Іванціва і Євгена Голибарда.

Із великою цікавістю слухали виступ журналістів і літераторів у Білоцерківському технолого-економічному коледжі його студенти.

Лауреат міської літературно-мистецької премії імені І. Нечуя-Левицького Петро Розвозчик подарував їм ліричні рядки своїх поезій. А Євген Голибард познайомив слухачів не лише з власними віршами, а й із прозовими творами. У рамках фестивалю відбулася зустріч письменників у кількох школах міста, а також із воїнами 72-ої окремої механізованої бригади.

Та найбільше глядачів зібралось у музично-драматичному театрі імені П. Саксаганського. Уже традиційною музичною візитівкою цієї події стала пісня «Соборний дзвін», написана композитором, лауреатом численних конкурсів Михайлом Олійником на вірші Володимира Іванціва. Її виконала

Людмила Саливінська. З великим і визначним національним святом привітав усіх присутніх організатор цього літературно-музичного вечора — голова Білоцерківської міськрайонної організації «Просвіта». На вечорі лунали пісні, вірші, гуморески, але найкраще запам'ятався присутнім наймолодшого артиста — учня 3-го класу школи № 9 Сашка Іванціва, який прочитав вірш свого дідуся «Спадок». А також виступи найстаршого учасника концерту, актора театру імені П. Саксаганського, заслуженого артиста України Володимира Репіна та кобзаря Миколи Литвина.

• **Тайна БРАТЧЕНКО**



## ПОЛОЖЕННЯ про Всеукраїнський фестиваль-конкурс дітей і молоді «Шевченко в моєму серці»

### 1. Загальні положення

Всеукраїнський фестиваль-конкурс дітей і молоді «Шевченко в моєму серці» заснований благодійною організацією «Шевченківський фонд — XXI століття» та Всеукраїнським товариством «Просвіта» ім. Тараса Шевченка за сприяння Міністерства культури і туризму України, Міністерства освіти і науки України, Міністерства в справах сім'ї, молоді та спорту, а також Національних творчих спілок, благодійної організації «Міжнародний інститут театру» (Український центр) Ліги українських меценатів та благодійного фонду «Культура України і світ».

### 2. Мета фестивалю-конкурсу:

— засвоєння молодим поколінням письменницької та художньої спадщини Т. Г. Шевченка;  
— популяризація творчого доробку лауреатів Національної премії України ім. Тараса Шевченка;  
— розвиток дитячої та юнацької художньої і виконавської майстерності;  
— залучення дітей і молоді до заходів, спрямованих на вшанування пам'яті Т. Г. Шевченка.

### 3. Умови проведення:

— фестиваль-конкурс «Шевченко в моєму серці» проводиться щорічно в Києві, починаючи з 2004 року;  
— у фестивалі-конкурсі беруть участь учні ліцеїв і шкіл України, слухачі шкіл мистецтв, студенти училищ, культурно-мистецьких, мистецьких і гуманітарних вищих навчальних закладів України, інших країн світу, представники української діаспори;  
— порядок виступів учасників встановлюється жеребкуванням. Конкурсні виступи проводяться публічно;  
— вікове обмеження учасників фестивалю-конкурсу — 21 рік. Учасники фестивалю-конкурсу розподіляються на дві вікові групи. Перша: з 8 до 14 років. Друга: з 15 до 21 року.

### 4. Програма фестивалю

У рамках фестивалю-конкурсу проводяться:  
**літературний конкурс**  
— має на меті визначити кращий художній твір у номінаціях «поезія» і «проза» за шевченківською тематикою, пов'язаною з:  
— біографією поета;  
— творчістю;  
— місцями проживання і перебування;

— впливом особистості і творів Т. Г. Шевченка на його сучасників і сьогодення;  
— заходами зі вшанування пам'яті великого Кобзаря.  
**художній конкурс**  
— на кращий малюнок, картину, твір декоративного мистецтва;  
**музичний конкурс**  
— на написання тексту й музики пісні про Шевченка;  
— на написання музики на поезії Т. Г. Шевченка, на виконання власних музичних творів за Шевченком та про Т. Г. Шевченка;  
**конкурс читців**  
— на краще художнє читання творів Тараса Шевченка;  
**конкурс істориків-краєзнавців**  
— на розробку маршрутів і здійснення екскурсій, походів Шевченківськими місцями із поданням звіту (обсяг тексту не більше 3 сторінок, з доданням фото-, аудіо- та відеолісторій), на крашу дослідницьку, інформаційно-пізнавальну працю (стаття, розвідка, репортаж, альбом, відеофільм тощо);  
**театральний конкурс**  
— на крашу виставу дитячих та юнацьких драматичних колективів за творами або інсценізаціями творів Т. Г. Шевченка або про Т. Г. Шевченка;

### 5. Організаційні та фінансові умови

Для координації діяльності фестивалю-конкурсу створюється Організаційний комітет у складі 15 осіб, який очолює голова Правління благодійної організації «Шевченківський фонд — XXI століття».  
Організаційний комітет:  
— проводить підготовчу роботу з проведення фестивалю-конкурсу;  
— складає кошторис проведення фестивалю-конкурсу й забезпечує його виконання;  
— збирає заявки, надіслані учасниками фестивалю-конкурсу;  
— зустрічає та розміщує учасників фестивалю-конкурсу;  
— проводить жеребкування;  
— формує склад журі фестивалю-конкурсу.  
Оплата оренди приміщення для проведення конкурсів, відрядження членів Організаційного комітету й гонорар членів журі забезпечуються за рахунок Організаційного комітету фестивалю.  
Організаційний комітет безкоштовно забезпечує учасників на час проведення фестивалю-конкурсу:  
— житлом і харчуванням із дня реєстрації і до дня закінчення фестивалю-конкурсу;  
— можливість проведення репетицій на сцені, де проходять виступи. Проживання та харчування осіб, які супроводжують учасників конкурсу, здійснюється за їхній власний коштом. Організаційний комітет може сприяти особам, які супроводжують учасників, в

організації харчування та бронювання місць проживання у разі завчасного звернення.  
Проїзд до Києва та в зворотному напрямку учасників фестивалю-конкурсу та осіб, що їх супроводжують, здійснюється за їхній коштом.

### 6. Журі, премії та нагороди

Журі фестивалю-конкурсу складається з семи осіб, провідних діячів культури й мистецтва, майстрів-виконавців, педагогів, мистецтвознавців і науковців. Головою журі є заступник голови Правління «Шевченківського фонду — XXI століття», координатор мистецьких програм. Кожен конкурс фестивалю має своє галузеве журі, кожне з яких складається з трьох осіб. На своєму засіданні галузеве журі:  
— продивляється всі роботи, подані на конкурс, прослуховує учасників конкурсу;  
— обговорює виконання програми кожним учасником;  
— надає методичні поради;  
— визначає переможців у кожному конкурсі шляхом таємного або відкритого голосування (по бальній системі оцінок: «5», «4» та «0»);  
— підписує протоколи роботи журі.  
За результатами кожного конкурсу журі присуджує першу, другу та третю премії. Встановлюються також заохочувальні премії та призи. Учасникам, які зайняли призові місця, вручають дипломи та присвоюють звання лауреатів фестивалю-конкурсу «Шевченко в моєму серці». Журі, залежно від досягнутих учасниками фестивалю-конкурсу результатів, має право не присуджувати всіх премій або ділити премії між кількома учасниками.  
Державні й громадські організації, юридичні й фізичні особи можуть встановлювати, за узгодженням з Організаційним комітетом фестивалю, спеціальні премії та призи.

### 7. Підсумки фестивалю-конкурсу

За рішенням головного журі, Організаційний комітет фестивалю-конкурсу нагороджує переможців фестивалю у кожній із двох вікових груп дипломами лауреатів фестивалю, призами від спонсорів та преміями.  
Матеріали конкурсу приймаються до 1 березня 2006 р. за адресою: 01001, м. Київ, вул. Прорізна, 2, кім. 401.  
Прийняті на основі високих критеріїв рішення журі про відзначення учасників фестивалю-конкурсу — остаточні і перегляду не підлягають.  
Проведення фестивалю-конкурсу «Шевченко в моєму серці» буде широко висвітлюватися у засобах масової інформації.  
Матеріали фестивалю-конкурсу, твори та роботи лауреатів будуть видані окремим буклетом «Шевченко в моєму серці».

## УМОВИ проведення Всеукраїнського дитячого конкурсу патріотичного плаката і малюнка «Палітра українського слова»

Всеукраїнський дитячий конкурс патріотичного плаката й малюнка «Палітра українського слова» започаткований і проводиться Всеукраїнським товариством «Просвіта» імені Т. Шевченка за сприяння Національної спілки художників України з 2000 року.

### Мета конкурсу:

— утвердження української мови як мови української нації, основи її духовної та художньої культури, науки, освіти;  
— виховання любові до рідної мови, залучення дітей до поглибленого її вивчення;  
— реалізація творчого потенціалу дітей в образотвірчій діяльності;  
— виявлення та підтримка юних обдаровань.

Проводиться конкурс щорічно з 1 лютого по 15 травня.

До участі в конкурсі запрошуються діти віком від 6 до 17 років.

Роботи виконуються на папері формату А3, А4, будь-якою із технік, стиль виконання — довільний. На звороті слід вказати:

— ім'я, прізвище;  
— дата народження;  
— повна домашня адреса (індекс), телефон;

— навчальний заклад, студія;  
— художній керівник.

Роботи оцінюються за трьома віковими категоріями:

I — діти 6—10 років;  
II — діти 11—14 років;  
III — діти 14—17 років.

Переможці конкурсу нагороджуються дипломами й цінними подарунками, учасники — грамотами й подарунками.

Підведення підсумків конкурсу та нагородження переможців відбудеться 22 травня.

Кращі роботи учасників конкурсу будуть представлені під час проведення нагородження на виставці робіт конкурсантів.

Роботи на конкурс слід надсилати до 15 травня за адресою: 01001 м. Київ-1, вул. Хрещатик, 10-б, ВУТ «Просвіта» імені Т. Шевченка. Довідки за тел.: 279-54-68, 278-40-50.

## 24 січня в Київському міському будинку вчителя відбулося вручення премій ім. Олекси Гірника лауреатам 2005 року.

Перед початком церемонії мені довелось побесідувати з головним редактором газети «Літературна Україна» Петром Перебийнісом, якому також мали вручати диплом лауреата. Він сказав: «Ця премія започаткована в 2003 році Київським фондом ім. Олекси Гірника і Лігою українських меценатів. Присуджується премія за значний внесок в українське національне відродження».

Олекса Гірник віддав своє життя за українську справу. Він мав за плечима 11 років ув'язнення. Три з них його карали в польській тюрмі тільки за заяви про право українців бути вільною нацією і мати власну державу. Після змови двох диктаторів у Західну Україну прийшли нові «визволителі» й одразу ж розпочалися «зачистки». Усіх національно свідомих українців вислали до Сибіру. Вісім років Олексу Гірника катували в концтаборі під Норильськом. Після звільнення він не змирився, його бунтарська позиція неухильно наближала чергову «відсидку». І він зважився на відчайдушний вчинок, яким прагнув розбудити українців, привернути увагу світової громадськості на поневолення України Російською імперією, тотальну русифікацію українців і фізичне винищення української людності. 21 січня 1978 року Олекса Гірник піднявся до могили Тараса Шевченка і коли стемніло, розкидав по схилах Чернечої гори 1000 листівок, написаних від руки: «Протест проти русифікації українського народу» та зазначалось: «На знак протесту спалився Олекса Гірник із Калужа». Облив себе бензином і під-

## ЩОБ НЕ ПОГАСЛО УКРАЇНСТВО

ніс до грудей запальничку... (Повість-документ «Спалився за Україну» М. Є. Іщенко ми друкували в «Слові Просвіти» в 2003 році, в 2004 році окремою книгою її було видано видавничим центром «Просвіта»).

Церемонію вручення дипломів проводив виконавчий директор Ліги меценатів Михайло Слабошпицький, у ній брав участь і син Олекси Гірника, народний депутат ВР України, заступник голови Конгресу українських націоналістів Євген Гірник. У своєму вступному слові він висловив вдячність фундаторам за відновлення та увічнення імені Олекси Гірника, який кинув відчайдушний виклик російській імперській системі і своїм мужнім кроком сподівався підняти українців на активну боротьбу за свої національні інтереси. Першим лауреатом став Михайло Іщенко — науковець-краєзнавець із Канева в 2003 році, а сьогодні їх уже тридцять. Це — достойні українці, вони додали енергії, розуму й хисту для пробудження українства.

**Лауреатами премії ім. Олекси Гірника 2005 року стали:**

**Віктор Баранов** — письменник, головний редактор журналу «Київ»;

**Василь Захарченко** — письменник (м. Черкаси);

**Яків Івашкевич** — учитель (м. Катеринопіль Черкаської обл.);

**Святослав Караванський** — мовознавець (США);

**Олексій Коновал** — громадський діяч, член Управи Фондації ім. Івана Багряного (США);



Виступає Євген Гірник

**Петро Перебийніс** — поет, головний редактор газети «Літературна Україна»;

**Любомир Пиріг** — академік Академії медичних наук України, громадський діяч;

**Василь Слалчук** — письменник (м. Луцьк);

**Ярослав Яцків** — академік НАН України, громадський діяч.

Академік Ярослав Яцків після вручення премії виголосив іскраву промову:

— Поважні меценати! Шановні пані та панове! Дорогі друзі й колеги! Це надзвичайно хвилююча мить у моєму житті — отримання диплома лауреата премії ім. Олекси Гірника. Я земляк Олекси і тільки-но повернувся з нашої «малої батьківщини» — Івано-Франківщини.

Завжди, коли там побуваю, не полишає думка: який героїзм, яку самопожертву зробила Гуцульська земля, щоб не погасло українство. І цим людям вдалося — Олексі Гірнику, моїм родичам, моїм землякам, які сиділи в тюрмах, по таборах, гинули в війську УПА, зокрема Федору Яцківу, який був командиром УПА. І я по них зв'язую себе: чи все зробив, продовжуючи їхню справу, чи йду правильною дорогою? Я науковець природничих наук, нам властиво сумніватися. Так сталося, що я добросовісно і чесно працював на благо тієї імперії і тепер, починаючи з 1990 року, ніби спокуюту, долучившись до громадської роботи поряд із професійною. Ми разом із Миколою Жулинським утворили Міжнародний комітет із зв'язків з українцями за кордоном і, відколи ВР проголосила Декларацію про суверенітет України, ми прагнули все робити з відновлення історичної пам'яті боротьби попередніх поколінь українців за свою державність. Коли ви проходите повз Будинки учителя, то бачите пам'ятну дошку про те, що тут працювала Центральна Рада. І в залі ви бачите портрети діячів Центральної Ради. Ви можете ознайомитися з архівами, що раніше було неможливим. Це результати діяльності Міжнародного українського комітету з питань науки й культури.

● Розповідав і сфотографував  
**Іван ПИЛИПЕНКО**



## ПРЕМ'ЄРА РУБРИКИ

ХТО МИ —  
ЯЗИЧНИКИ  
ЧИ ХРИСТІЯНИ?

Свої роздуми хочеться розпочати словами Євангелії від Матфея з Нагірної проповіді Ісуса Христа: “Ви — світло світові. Не може сховатися місто, що лежить на вершині гори. І не запалюють світла і не ставлять його під посудину, лише на свічник, — і воно світить усім у хаті. Так нехай світить перед людьми ваше світло, щоб вони, бачивши ваші добрі вчинки, прославили вашого Отця, що на небі” (Мф., 5,4—16).

Цими словами Господь наш Ісус Христос визначив роль і значення своїх учнів-апостолів, а через них і всіх християн для цілого світу і для всіх народів, що є на землі.

Світло ж для тіла є око, — говорить в іншому місці, — і коли око твоє темне, то й усе тіло твоє в темряві перебуває. І не випадково так багато в Священному Писанні наведено прикладів, коли Ісус Христос відкривав очі сліпому чоловікові. Найбільш вражаючою щодо цього є притча про сліпого зроду (Іоан, глава 9, 1—41). Коли фарисеї допитували чоловіка, що прозрів, докоряючи йому, що той чоловік (Ісус) — грішник і не від Бога, прозрілий сліпечь мужньо відповів: “Одвіку нечувано, щоб хто відкрив очі сліпому зроду! Якби він не був від Бога, не міг би був зробити нічого!”

Отже, підсумовуючи, скажу, що всяке світло — і тілесне, і духовне — іде від Бога, начала всіх начал, начала всякого світла й добра, — а всяка темрява — від незнання Бога, від відсутності світла, тобто Самого Бога в душі й у повсякденному житті.

Прозріння ряду євангельських сліпих означає насамперед їхнє духовне прозріння (поруч із тілесним), бо, прозрівши, вони побачили Того, Хто відкрив їм очі — Господа.

Христос приніс світло людям, кожному з нас, — і всім передав, що перебували в темряві, — для того, щоб могли бачити й пізнати Бога, свого творця.

Бо навіть і примітивних речей, навіть себе саму людина не може зрозуміти, в темряві перебуваючи. А як може осмислити щось таке, більше од неї?!

Існує така східна притча. Двоє сліпих ішли дорогою і наткнулися на слона.

— О, він схожий на пальму! Це справді пальма! — вигукнув один із них, обмацавши ногу.

— Ти помиляєшся! — заперечив йому товариш. — Це зовсім не пальма, це — змія, — адже він якраз обмацував хобота.

Вони розсварилися, і так розсердилися один на одного, що розійшлися назавжди в різні боки, кожен упевнений у своєму. Адже ні один із них не міг збагнути і осмислити того цілісного, що є весь слон, бо щоб побачити його і оцінити, потрібно бути зрячим...

Ці двоє сліпих чомусь дуже нагадують мені сучасну ситуацію в Україні, коли деякі українці сваряться між собою і розбігаються в різні боки, намагаючись кожен з своєї дзвіниці “обмацати” й оцінити нашу рідну українську культуру. Не маючи достатньо освіти і знань, не бажаючи перейнятися

## Шановні читачі!

**Сьогодні ми знайомимо вас із постійною ведучою нової рубрики “Традиційна культура”. Це Людмила Володимирівна ІВАННІКОВА, кандидат філологічних наук, лауреат літературної премії імені Олени Пчілки, науковий співробітник відділу фольклористики Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнографії імені М. Т. Рильського НАНУ.**

**Якщо у вас, любі читачі, виникнуть побажання і запитання, пишть на адресу редакції.**

порозумінням зі своїм уявним антиподом, **лінуючись** врешті-решт розкрити свої духовні очі на це явище й осмислити його в цілому (бо для цього треба справді добре попрацювати фізично й духовно!), борсаються вони, опустивши голови, кожен у своєму куточку, і роздирають, і ділять, і шматують те, що нерозділимо й для кожного святе.

Скажіть мені, дорогі мої українці, що в кожного з вас є син або дочка, — чи хоч хто-небудь із вас додумався до такого: взяти свою рідну дитину й починати ділити її між батьком і матір'ю, адже в неї можуть бути очі мамині, а волосся татове, а голос і хода бабусині, дідусеві, а характер іще когось із родичів? Правда ж, абсурд? А чи не стала вам народжена вами дитина чужою лише тому, що вона успадкувала якісь риси вашої “другої половини” або її батьків? Звичайно, ні. Навпаки, — скажете ви, — ця дитина нам ще рідніша, вона нас

іншої вагової категорії, що виступають на рівні сектантства. Але своїм святим обов'язком вважаю звернутися до всіх розсудливих читачів “Слова Просвіти”: учителів, студентів, школярів, істинних патріотів України, які справді люблять і хочуть знати досконало її мову, фольклор, мистецтво, звичаї та обряди, вірування, релігію, — всю духовну культуру та її великих подвижників, і творців, і дослідників, — із циклом статей, присвячених цій тематиці. Виконуючи заповідь Христа, яка й мене стосується, я хочу нести вам світло (бо й саме слово “Просвіта” звідти ж походить!), і насамперед світло свого знання, яке розкриє вам ті глибини ясно і просто, так, як вони розкрилися мені самій — без улесливості й фальші, без штучних мудрувань і пихатої псевдонауковості, що за останні 15 років заповонила уми нашої патріотичної інтелігенції та й звела її на манівці, в ті царини, про які я вже сказала, а ще страш-

душею. Жаль мені до плачу, бо це справді гарні люди, які палко люблять Україну, але, взявши собі за правило “око за око, зуб за зуб” не розуміють, що без божественної любові, яка наповнює **все**, якою тримається світ, нічого творити не можемо — ні держави, ні мистецтва, ні самих себе.

СТЕЖКОЮ  
СВІТЛА  
І ЛЮБОВІ

Світ любов'ю створений, ще не було ні неба, ні землі, а вже була вічна любов Божа, бо Бог — це абсолютна любов, і створені ми за образом Божим — то як же ми можемо відкидати взагалі любов. І не полюбивши свого ближнього (друга, односельця, одноплемінника, співвітчизника та інородця), ми не здатні полюбити весь народ у цілому, а отже, й свою батьківщину. Несправжня та любов, яка каже до свого брата кровного “око за око,

дина полюбити батьківщину небесну, з якої вийшла і в яку ввійде після смерті, коли вона не любить своєї батьківщини земної. Бог — любов, і Царство Боже, в яке ми прагнемо ввійти — Царство абсолютної любові. Людям, які не мають любові або які мають любов фальшиву чи нерозумну — не знайдеться там місця... Як я хочу, щоб усі ми були там... І ті, хто щиро вірить, і ті, хто помиляється...

Знаєте, що я вам скажу? Якесь таке одкровення нашло на мене... Я справді люблю Україну з дитинства, усім своїм почуттям, помислом, серцем, кожною клітинкою душі й тіла... Люблю її пісні, яких я знаю з дитинства безліч. Люблю казки, легенди, всю незвичайну народну творчість. Люблю людей, од яких я записувала все це — їхні просвітлені дивні обличчя, схожі на лики святих (та з них же малювалися!), їхню дивовижну життєдайну мову, в кожному селі іншу, особливу... Люблю неймовірну красу природи (особливо чомусь Черкащину, Рось і Київ із його горами, і Дніпро), люблю неповторне мистецтво: вишивки, писанки, весь колорит народного вбрання; люблю наші свята, люблю колядувати, шедрувати, співати веснянок, плести купальські вінки... Усе це моє рідне, я вся зіткана з цього як полотно... А що значить для мене Великодня ніч у храмі, коли заспівають “Христос воскрес!”, коли радість свята, здається, пронизує весь простір...

Але все це — Україна земна, видима, звична для всіх нас...

Та є ще одна Україна — це Україна небесна, з якої ми вийшли і до якої ми ідемо. Україна небесна — для мене це наші прашури, які будували і боронили її і задумом своїм запалюють нас. Це ті князі, які були при витоках нашої державності — і князь Володимир, і княгиня Ольга, і Ярослав. Це ті перші руські святи, які своїм подвигом всю землю нашу освітили — насамперед Києво-Печерські святи, які тоді й тепер молитвами своїми тримають нас усіх. Це ті літописці, що принесли нам слово просвіти, нашу літературу й писемність. Це ті мученики й священномученики, що загинули “за віру православну”, боронячи Україну від нашествия татар і турків. Мощі їх спочивають нині в соборах і монастирях. Це, нарешті, наші запорозькі козаки, які теж поклали своє життя на віру й за Україну. Їх теж я б зарахувала до сонму мучеників, адже вони цілком свідомо йшли на смерть “за други своя”, бойовий клич у них був, як пише академік Д. І. Яворницький, таким: “Хто хоче за віру християнську бути посадженим на палю, хто хоче бути четвертований, колесований, хто готовий стерпіти всілякі муки за святий хрест, хто не боїться смерті, приставай до нас!” Що це? Це — свідоме шестя на смерть за Україну і за Христа, достойне слави, і слава їхня лунає не лише серед нас, нащадків, а й у Бозі! Наша Небесна Україна — це всі ті святи, починаючи з Іларіона, Петра Могили, Димитрія Ростовсько-

УКРАЇНА ЗЕМНА,  
УКРАЇНА НЕБЕСНА

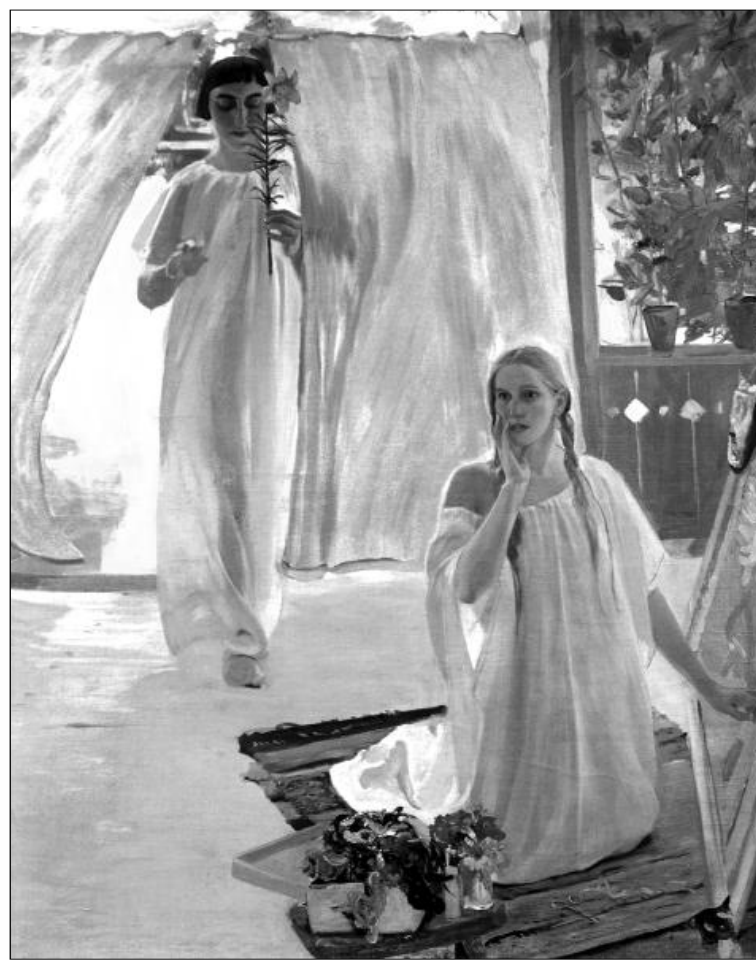
єднає як ніщо інше, в неї перелилися ми самі повністю, вона досконаліша і краща за нас обох.

Чому ж тоді спадає на думку розривати на частини нашу народну тисячолітню культуру, яка ввібрала в себе найкращі перлини різних культур, релігій, мов, фольклору, обрядовості всіх живущих і переходящих на території України народів і народностей, етнічних груп, і втворила єдину цілісну неповторну за своєю красою й духовністю культуру, яку ми називаємо **українською традиційною**.

І насамперед таким абсурдним “яблуком розбрату” на нинішній день є беззмістовна суперечка про “язичництво” як нібито своє, рідне, і “християнство”, як нібито чуже, нав'язане.

Слухаючи суперечки, якимось збагнула, що, виявляється, ніхто не знає толком, що він захищає і що критикує, що збирається відродити і що відкинути. Слухаючи так званих “язичників” (язичники ми всі певною мірою, а це ще з'явилися якісь штучно витворені “псевдо” чи “неоязичники”), я прикро вражена тим, що, виявляється, вони й самі не знають, що ж таке те язичництво, і вся їхня компетенція зводиться до нападів на християн, а отже, скочується в царину богоборства 20-х років ХХ ст., а інколи й ще гірше — до антисемітизму, а в духовному плані — до сатанізму.

Тож хочу відразу відмежуватися від таких богоборців, що, вимивавши купіль, прагнуть викинути з ночов дитину — я, будучи науковцем, що вже понад 25 років вивчає нашу традиційну народну культуру, і також будучи православною християнкою, не бажаю і не вважаю за необхідне сперечатися з людьми

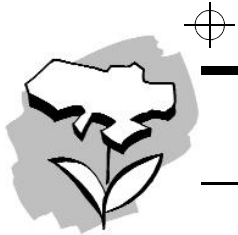


О. О. Мурашко “Благовіщення”. 1907—1908 рр.

ніше — розсварила багатьох, відвернула від справжніх наукових досліджень витоків нашої історії, мови, культури, від ширшої та активної праці на благо нашої держави і народу, від реального розуміння минулого і сьогодення — і всіх цих талановитих і сильних працівників кинула на боротьбу з уявним ворогом, а насправді, в духовному плані, — із самим собою, з власною

зуб за зуб” — не вірте їй, не веде вона до світла, до істини! Справжня та любов, яка душу свою покладає за друзів своїх — і приклади цієї любові вам відомі (огляньтесь на запорозьких козаків або на всіх тих, що боролися за волю України, — вони перебували в божественній любові і з'єдналися з нею після смерті, і там зі слезами споглядають на наш розбрат). Не може лю-





го (і багато інших), що несли нам світло науки, літератури, духовності, і не лише нам, а й усьому слов'янському (а ще стосується Петра Могили — то й усьому православному світу)! Чи ви думаєте, що, може, в неї не ввійшли ті мільйони замордованих у татарській і в турецькій неволі, в Батурині, в Петербурзі, в Січі, в Сибіру, в сталінських таборах, в голодоморах, війнах, ті, які в 20-х роках життя свого не жаліли, щоб врятувати церкву чи дзвона, чи чудотворну ікону від безбожників і атеїстів? Усі вони споглядають на нас із Небесної України, чекають нашої любові й нашого вшестя! Я бачу там сонм воїнів УПА, що кров'ю своєю омили не лише власні гріхи, а й усю соість нашого народу, і всіх послухників Православної Церкви ХХ століття, — це за них, за їхні подвиги і молитви Господь дарував нам тепер державу, яку ми не вміємо ні берегти, ні будувати, бо любові не маємо...

А ті, що зараз живі, що зберегли віру в Бога, і в Україну, і в свій народ, не прагнучи ні наживи, ні пошани, ні нагороди, скромно трудяться для її майбутнього: працюють, творять, молитвою відроджуючи дух рідного народу, які стоять поруч зі мною в храмі, які впевнено й повсякчасно воюють із будь-яким злом, — звичайні прості люди, вчителі, митці, просто патріоти, просто чесні люди, праведники, що живуть у миру — вони ж і є також нашою Небесною Україною, вони ще тут перебувають, поруч із нами, такі ж, як ми — але вони одночасно вже там, і ведуть нас шляхом до віри.

І ми прийдемо в нашу Небесну Україну стежками заповідей Божих, стежками світла, любові, праведності, духовності, — бо ми з неї вийшли, ми нею є тут, на землі, і ми в неї ввійдемо, а іншого шляху немає...

### БУДІВНИЦІ ТРАДИЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ

Тож хто ми — язичники чи християни? Наша віра — язичницька чи християнська? Наша культура — язичницька чи християнська? Що таке українське язичництво і українське християнство?

Нашу народну культуру я б порівняла з прекрасним узором, вишитим червоними і чорними нитками, які злилися в химерному переплетінні, творять божественну гармонію кольорів, ліній і форм. Віднімемо один колір, червоний... Виявиться, що узор неповний, позбавлений смислу, не те що гармонійний, а отже, те саме станеться, якщо забрати колір чорний... Навіщо мудрувати — чи не краще милувати око тим, що споконвічно, як небо і земля, як вогонь і вода, як тепло і холод, ніч і день, приречені бути разом.

Тож нічого й мудрувати над тим, що два елементи нашої традиційної культури — язичництво і християнство, — в божественній гармонії і нерозривній єдності приречені бути разом.

Звичайно, хто вивчає і любить народну культуру, той чітко бачить кожен елемент окремо, і все в ній зрозуміло і просто. І як могутнє дерево росте не з одного кореня, а пускає їх безліч у глибину землі, та коли хоч один відсікти, бідніє і починає сохнути, так і наша культура коріння своє пустила в різні куль-

тури різних народів і там живилася, але ми тих коренів зовні не бачимо, хіба що розкопаємо і дослідимо, — що й робили десятки, а може, й сотні етнографів, фольклористів, мистецтвознавців, мовознавців, літературознавців, починаючи від Михайла Максимовича і до наших днів. Вони мали два шляхи для дослідження української культури. Перший полягав у збиранні першоджерельного матеріалу. Протягом ХІХ—ХХ ст. зібрано і видано десятки, а може, й сотні томів фольклорно-етнографічних записів, — пісень, дум, легенд і переказів, казок, описів календарних і родинно-побутових обрядів, звичаєвості, міфології тощо, — на які спиралися пізніші теоретичні дослідження. Досить назвати такі видатні імена, як Пантелеймон Куліш, Микола Костомаров, Марко Вовчок і Опанас Маркович, Ізмаїл Срезневський, Михайло Драгоманов, Леся Українка, Микола Лисенко, Климент Квітка...

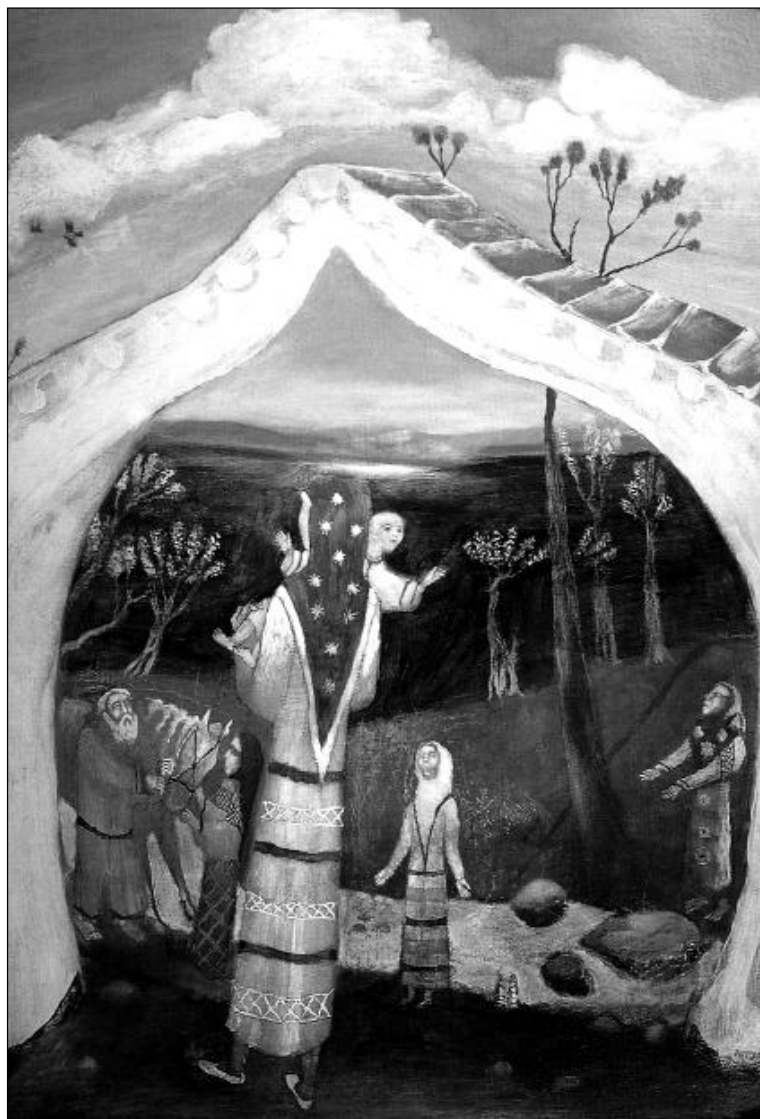
Лише Володимир Гнатюк сам зібрав і впорядкував двадцять томів народної творчості, а Павло Чубинський — сім томів по всій Центральній Україні... А скільки було місцевих збирачів — учителів, священників, сільських писарів, які збирали первинний матеріал і надсилали його до різних наукових товариств... Якби всю цю спадщину зараз перевидати так, щоб нею міг користуватися кожен школяр, про які напади чужинців могла б іти мова. Ці збирачі були найпершими і найглибшими знавцями нашої традиційної культури, вони ж були першими будівничими, а їхні внески — камінними підвалинами, на яких стоїть наша наука, фольклористика та етнографія.

Другий шлях — шлях теоретичних досліджень: опрацювання первинного матеріалу, порівняння його з матеріалом інших суміжних і навіть далеких народів, опрацювання відповідної літератури, яка давала ключі до глибшого розуміння цих, здавалося б, примітивних фольклорних зразків та обрядів, їхніх образів, символіки, їхнього спільнослов'янського і навіть спільноіндоевропейського коріння... І виявилось, що наша народна творчість зовсім не автономна, хоча й має свої локальні, притаманні лише українцям художні особливості. А якщо іще залучить-

ся матеріал із суміжних наук... Адаже мова, пісня, обряд, звичай — складові одного світогляду, нерідко зберігають інформацію про один і той же предмет... Тому й не дивно, що більшість видатних теоретиків фольклору, етнографії, мовознавства, справжніх світочів науки нерідко послуговувалися матеріалом різних галузей, щоб скласти цілісне уявлення про той чи інший предмет, вивчали українську культуру в комплексі. До таких світочів належить насамперед академік О. О. Потебня — мовознавець, фольклорист, етнограф. І його учень, академік М. Ф. Сумцов, історик, етнограф, фольклорист, академік Д. І. Яворницький. Або вже наш сучасник — І. І. Огієнко...

Ці люди мають у своїй бібліографії сотні наукових статей, розвідок, монографій, фольклорних збірок, кожну з цих постатей навіть важко зараз осмислити... Вони були і збирачами, і видавцями, і дослідниками нашої народної творчості, і вони справді мали духовні очі, щоб побачити і сприйняти того "слона" в цілості. Їхні теоретичні дослідження базувалися не на власних умовиводах, а на конкретному матеріалі й на широкій теоретичній базі. Тож їхні праці ніхто не може піддавати якомусь сумніву чи цензуруванню. Хоча наука й тоді вже мала певні напрямки та школи, які в чомусь перетиналися, а в чомусь різнилися, однак, безперечно, доповнювали одна одну, бо в кожній із них була частина істини, всі вони доповнювали одна одну. Я маю на увазі три основні школи у фольклористиці: міфологічну, історичну та школу міграційну, тобто мандрівних сюжетів і образів. Міфологічна школа вивчала символіку, міфологічні образи та сюжети, значення обрядів тощо, історична доповнювала її, простежуючи зв'язок тих самих міфологічних образів, символів з українською історією, приміром, княжої доби і козацтва, міграційна ж простежувала мандрювання тих самих образів, символів, сюжетів від народу до народу, порівнюючи їх між собою і шукаючи першооснови...

Отже, вся наука ХІХ—ХХ ст. була цілком гармонійною, такими ж гармонійними були і її творці. Вивчаючи український фольклор, етнографію, вони абсолютно не



А. Д. Антоноук. "Мир тому, хто входить". 1985 р.

ставили собі запитання, яку віру сповідувати, чи та віра чужа, чи своя, чи слід відродити язичництво, чи християнство — на тлі всього сказаного, повірте, абсурдні навіть думки про це... Такі проблеми виникають перед людьми, які далекі від справжньої науки і від релігії також. Відомо, що бродіння починається від недостатці цукру. Так само бродіння ума розпочинається від недостатці знання...

70 років атеїстичного режиму відібрали у нас знання, віру, релігію — і науку також. Наука за радянської влади стала справою елітарною, більшість наукових праць (а тим більше — заборонена комуністами спадщина фольклористів ХІХ ст.) були недоступні широким колам, страшною була система освіти, фольклор став предметом переслідування...

Тож і не дивно, що голодне українське суспільство в кінці 80-х — на початку 90-х років кинулося на першу-ліпшу свіжу інформацію про світ, людину, традиції... Але ж знову такі часи кучмівського режиму перекирили крани справжній науці — вмирали журнали і газети, науковці, будучи на межі виживання, не мали можливості друкувати свої праці... І згодом ні уми наших співвітчизників захопили всілякого роду окультисти-екстрасенси, астрологи, ворожбити, цілителі, "духовні" вчителі та... псевдонауковці, які, прочитавши одну-дві статті сумнівних закордонних "теоретиків" (на кшталт Л. Силенка, В. Шияна, Ю. Шилова), забродили умами і добродилися до того, що почали "проорокувати" і "просвіщати" "свій" народ "науковими" працями, які не мають нічого спільного з наукою, досягнення якої вони повністю відкинули, а також і всю першодже-

рельну базу, а межують з окультизмом і повним невіглаством.

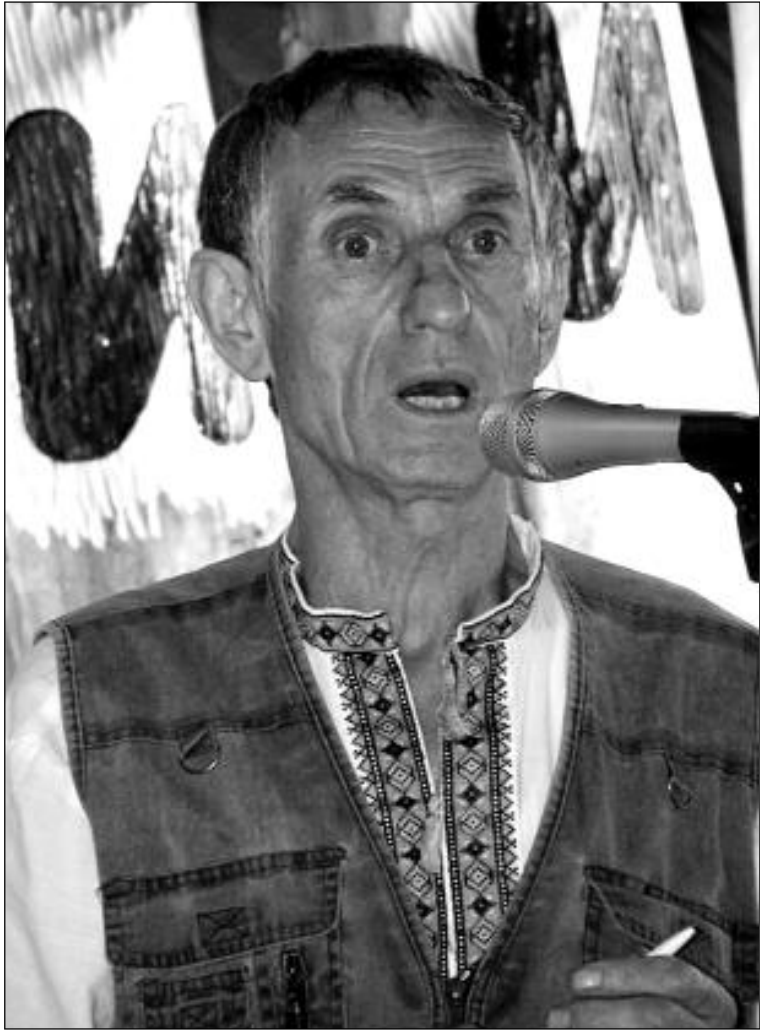
А суспільство купилося на заманливі ідеї, суспільство піддалося маніпуляції! А де ж природне почуття патріотизму? Чому б не кинути ідею, приміром, що нашим коляткам... 40 тисяч років... Приємно, правда?.. А що тут було 40 тисяч років тому — хто знає, загальну геологію в школах не вивчають, та й у ВНЗ також... Або що козацтво нашому... 7 тисяч років... Ну, чому б і ні? Хіба хтось із пересічного громадянства знає, які народи проживали тут 7 тисяч років тому, — археологію також не в кожному ВНЗ вивчають, а лише на історичному факультеті...

Ось хай тепер посперечаються з нами такі стовпи сучасної історичної науки, як Леонід Залізник, Володимир Баран, Юрій Мишик, які мають не менш як по тисячі наукових праць... Красива ідея, яка ні на чому не ґрунтується, манить і захоплює, а от наукові праці... треба ж потрудитися, щоб їх прочитати, — та й красива ідея тоді розвіється... От і дійшли ми до того стану, що справжня наука перетворилася на **голос волаючого в пустелі**, тепер уже іноді й у науковця руки опускаються: що робити, як достукатися... Суспільство засмічене незнанням, псевдонаукою, вже не здатне сприйняти істину... Але ж ця істина поруч, вона — в **Знанні!** Вивчаймо досконало рідну мову, її історію і сучасний стан, народну творчість, етнографію, археологію, історію, літературу давню й сьогочасну, народне мистецтво, релігію — і язичництво, і християнство, — і будемо найбагатшими. Бо знання — це світло, а світло веде нас не манівцями, а битим шляхом.

• Людмила ІВАННІКОВА,  
фольклорист,  
м. Київ



Ф. М. Гуменюк. "Народна поетеса Маруса Чурай". 1986 р.



НА ЗДОБУТТЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПРЕМІЇ імені ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

## ЄВГЕН ДУДАР: «Я НЕ КРИВИВ ДУШЕЮ»

Президія Національної спілки письменників України висунула Євгена ДУДАРЕА на здобуття Національної премії імені Тараса Шевченка за двотомник *вибраних творів "Галерея чудотворців"* (2003). Із номінантом я зустрівся в його київській "келії" — в однокімнатній квартирі на Гарматній (певно, недарма цей вояка мешкає на вулиці саме з такою назвою).

До речі, в *"Галереї чудотворців"* автор так рекомендує себе: *"Постать. Літературно-мистецька. І трішки громадсько-політична. Величина — 168 сантиметрів (босий). Суспільна вага — 60 кг (голий). Народився, як усі. Ріс, як усі. Їв менше, ніж усі. Спав менше, ніж усі. Вчився більше, ніж усі. Працював більше, ніж усі. Тому й став сатириком. Дівчат любив (і люблю) більше, ніж усі. Тому в душі — лірик"*.

До цього додамо, що Дудар Євген Михайлович народився 24 січня 1933 р. в с. Озерна Зборівського району Тернопільської області.

Заслужений діяч мистецтв України (1993), лауреат літературної премії імені О. Вишні (1985), лауреат міжнародної премії імені П. Орлика (1995), лауреат премії імені М. Годованця (1997), лауреат премії імені П. Сагайдачного (2000).

Автор понад двадцяти книг і численних публікацій у періодиці. Окремі його твори перекладалися багатьма мовами світу. Він чудовий виконавець своїх творів. Понад десять тисяч виступів, творчих вечорів, радіо- і телезустрічей — це ще одна яскрава і не менш вагома сторінка творчого доробку відомого сатирика.

Євген Дудар — художній керівник Всеукраїнського фестивалю гумору і сатири *"Вишневі усмішки"*.

За боротьбу своїми творами проти тоталітарних режимів письменника нагороджено *"Золотою медаллю Тараса Шевченка"* (Спілка визволення України, Австралія, 1990).

— Євгене Михайловичу, як Ви ставитесь до тверджень, що українські сатирики, гумористи вимирають?

— Я доволі часто чую такі думки. Є люди, які навіть зумисне їх розповсюджують, бо хочуть, щоб сатирики справді повимирали, щоб нормальні люди повимирали, щоб патріоти України повимирали, — тобто, щоб зникли ті, хто несе код української нації.

Комусь вигідно, щоб українського письменника не видно було на екранах телевізорів і майже не чути по радіо, навіть на каналі *"Культура"* в радіопередачах *"Від суботи до суботи"*, *"І знову зустріч"* постійно лунають одні і ті самі без роду, без племені *"хохмочки"* з анекдотами.

Ви можете зауважити: *"Гордон запрошує діячів культури"*. Але ж самі знаєте, кого він запрошує: звичай не українського митця, а когось *"оттуда"*, а якщо тутешнього, то з нахилом до неукраїнського.

Українські митці практично не можуть пропагувати свою творчість по радіо чи телебаченню, які нині мають найпотужніші можливості. Ось перед Вами мій двотомник, котрий вийшов тисячним накладом. Що таке тисячний наклад для сорока шести мільйонів населення? Мізер! Хто ж прочитає? Зрозуміло, що певний телеканал такою передачею, як, наприклад, *"Новинки літератури"* *"підтягнув"* би ситуацію. Я й сам, по честі кажучи, не відмовився б вести передачу *"Новинки сатири"*. Але для цього потрібно не тільки моє хотіння.

Як художній керівник фестивалю гумору і сатири *"Вишневі усмішки"*, я об'їздив майже всі області України, де ми провели відбіркові конкурси. Раніше це не вдалося робити, бо зазвичай у нас спонсують коліна або пупи на сцені. Та ось нарешті завдяки депутатів Верховної Ради Володимир Стретовичу, який любить гумор і турбується про нього, справа зрушилася. виявлено дуже багато талановитих дітей, молоді, зрілі гумористи, про котрих не знають іноді навіть на місцях. З іншого боку, ніби немає українського репертуару. Східна Україна зациклена на Павлові Глазовому і *"глазовізмах"* (тобто під нього пишуть). На Західній Україні зациклена на Володимирі Пушкареві, котрий написав гумореску про те, як дядько приїхав з Америки і не міг

ніде знайти туалет. Ось що викликає найбільший сміх. А має ж бути гостро-соціальне, інтелектуально-високе, адже гумор — це мистецтво, і воно має бути не тільки етичне, а й естетичне.

— Я знаю, що Ви завжди *"з шапками наголо"* атакуєте всілякі негаразди, але ж є проблема з редактурами, які підстраховуються, побоюються, або просто дотримуються певних ідеологічних правил. Як Ви *"пробиваєте"* свої твори?

— Ви маєте рацію. Я завжди йду з відкритим забралом. Навіть у радянські часи я не кривив душею, писав гостро. Коли мені редактор казав: *"Ви хочете, щоб мене завтра зняли з роботи?"*, я ніс твір до іншого редактора. Коли щось викидали з книжки, я ставив тихцем в іншу книжку. Не кричав, що я сміливий і принциповий. Є дуже великі сатирики в лапках, що з пафосом проголошують: *"Я хочу написати про те, я хочу показати се..."* Про одного такого я навіть написав гумореску *"Шедевр за вуаллю"*, що дала назву книжці. Вуаль є, а шедевра немає, лише теревені про нього. Шедевр треба спочатку створити, а тоді що вуаль розводити навколо.

Раніше була сувора цензура, зараз ми ніби від цензури не залежимо, але за кожним виданням стоїть певний власник. Редактор, звичайно, виконує ту *"музику"*, яку йому замовляють. А в мене тільки своя *"музика"*. Тому дію за старим принципом: в одному місці відмовили, несучи в інше.

Зіткнувся з цікавою деталлю. Одна з газет запросила мене до співробітництва (*"хочемо гострі теми висвітлювати"*). Я почав висвітлювати гострі теми, але, так би мовити, в певній площині. Як тільки повернув сатиричне лезо проти нахабних наскоків нашого східного сусіда, мені відразу ж сказали: про це не треба. Тобто доки я критикував своїх манкуртів, воював за мову, за культуру, вимахав дачу, або як другий спритник, що очолив видавництво і прихопив усю житлову площу, призначену для колективу. Я також не належу до тих *"маєстро"*, що вміють знайомитись із впливовими людьми і доїти їх. Шоправда, мені свого часу запропонували в письменницькому кооперативі в Кончі-Заспі земельну ділянку: *"Нате місце, будуйтеся"*. Я відповів: *"Вибачте, не візьму, не могу. По-перше, мені доведеться*

мене це не цікавить, манкурт є манкурт, шовініст є шовініст."

Я знаю багатьох, хто із білоблакитних перефарбовувався в помаранчевих, а згодом — навпаки, або у щось сіро-буро-малинове. У цих людей патологічний, так би мовити, нюх на гроші. А має бути честь, совість і гідність митця. Інакше закиданий тими грішми, в них і здохнеш, вибачте.

— А що то за історія, коли Ваша книжка, видана сотиссячним накладом, була знищена?

— Устигли знищити сімдесят тисяч. Називалася та доволі солідна за об'ємом книжка *"Штани з Гондурасу"*. Складалась із велими гострих творів, один із них стосувався великої персони з президентської адміністрації. Раніше, коли цей твір був надрукований у *"Вечірньому Києві"*, *"зверху"* зателефонували: *"Що ви собі дозволяєте?"*

Отже, зі складу викрали левову частку накладу книги і спалили в топках шостої ТЕЦ. Потім, скільки я не добивався, слідчі служби мовчали і тихенько все спускали на гальмах. Я довідався, куди сліди ведуть, але люди, котрі про це розповіли, просили мене: *"Євгене Михайловичу, у нас є діти, родини, ми благослаємо Вас, не ворушіть це кубло"*.

— Чимало подій у Ваших оповіданнях відбуваються на хуторі Мозамбік. Що це за хутір з такою дивною назвою?

— Справді, чому хутір Мозамбік? А не фазенда, наприклад? Річ у тім, що я дуже не люблю дурного мавпування. Колись давненько демонструвався бразильський серіал, і всі у нас почали говорити: *"Фазенда, фазенда"*. Я мав тоді хату в селі Галинка на Київщині, стареньку, дерев'яну, похилу, миші бігали то по ліжку, то по мені. Треба було щось нове будувати, але фінанси співали романси. Адже я не шулер, як, наприклад, один спритник, що, ледь ставши редактором впливового журналу, вимахав дачу, або як другий спритник, що очолив видавництво і прихопив усю житлову площу, призначену для колективу. Я також не належу до тих *"маєстро"*, що вміють знайомитись із впливовими людьми і доїти їх.

Шоправда, мені свого часу запропонували в письменницькому кооперативі в Кончі-Заспі земельну ділянку: *"Нате місце, будуйтеся"*. Я відповів: *"Вибачте, не візьму, не могу. По-перше, мені доведеться*

все життя працювати на будівництві, по-друге, жити між талантами — надто важко, краще я собі куплю в звичайному селі хату, а з талантами зустрітимуся тільки на з'їздах або під час якихось зборів"

Одне слово, я за невеличкі гроші придбав хатку в селі Галинка, котре чомусь жартома називав Гондурас, там же написав відому книжку *"Штани з Гондурасу"*. Потім розпочалися всілякі життєві колізії, ту місцевість накрила пляма радіації, довелося міняти дислокацію. Якоюсь виступав у селі Кожанка на Фастівщині, мені дуже сподобалося розкішне озеро, адже я рибалка, сподобалися люди. Коли мене спитали: *"Що б ви хотіли найближчим часом?"*, я відповів: *"Купити у вашому селі хату"*. Мені швидко знайшли недобудовану, я через два тижні купив, якимось добував, і таким чином маю хату в Кожанці. Згодом це село назвав жартома *"хутір Мозамбік"*. Тут знову-таки була своя передісторія. Якоюсь у Палаці *"Україна"* під час фестивалю *"Вишневі усмішки"* ми розмовляли з Павлом Глазовим. Він каже: *"У Вас є герой Ваня Молдаван. Чому б Вам не зробити його постійним персонажем?"* Я відповів: *"Павле Прокоповичу, постійний персонаж набридне, треба щоб різноманітні були"*. Але згодом побачення Глазового певною мірою справдилося, один із моїх персонажів Гаврило ніби втік в африканський Мозамбік і пише звіти листи. Потім Мозамбік трансформувалася в хутір Мозамбік, а Гаврило виявився звичайним українцем, що мешкає на березі вигаданої Лімпопо. Поволі з моєї подачі сюжет про хутір Мозамбік по телевізору показували, по радіо згадували, на моїй візитівці написано *"хутір Мозамбік"*. Дійшло до того, що зі мною захотіли зустрітись працівники Мозамбікського консульства...

Ось таким чином я тринадцять років тому *"прописав"* Африку в Європі, тоді в нашій країні був жахливий хаос. Та й нині дивні скакання, ідіотські вигуки у Верховній Раді іноді не відрізняються від мав'ячих, ну, може, лише тим, що їх носії так уже понаїдали фігури, що не можуть улізти в парламентські крісла, треба їх розширювати. Якоюсь камера зафіксувала, як один комуніст, що колись кричав: *"Геть жирних котів!"*, ніяк не міг витягнути своє добро з крісла. У цьому розумінні нам, певно, далеко до субтильної Африки.

— Я пам'ятаю Ваші оповідання за радянських часів, вони були більш гумористичні, ліричні, побутові. А нині вельми відчутний крен у політику, в публіцистику. Це потреба часу?

— Повернімося на початок дев'яностих. Коли проводився референдум про незалежність, я страшенно переживав і просив-молив Бога, щоб хоча б 51 % людей проголосували за незалежність. Я стояв біля вікна квартири і дивився, чи йдуть люди на дільницю. Дав собі обіцянку: якщо Господь допоможе, національна свідомість прокинеться, і українці проголосують за незалежність, я тоді залишу сатиру, займуся тільки гумором, сміштимі співвітчизників. Але сталося так, що я, навпаки, менше став смішити, а почав закликати до національної совісті.

Сатирик — той самий лікар. А порядний лікар ніколи не скаже хворому (якщо вкрай назріла операція): *"Залікувати хворобу прищипками, настоянками або пігулками"*. Він скаже: *"Це треба негайно вирізати"*. Буде боляче, але життя того вартує. Потреба кардинального втручання в події змушує бути політичним сатириком. Хоча у мене назбиралося чимало розпочатих гумористичних творів, але я мушу відступитись на злобу дня. Ось, наприклад, натрапив на телепередачу, в якій брав участь депутат російської Думи українофоб Затулін. Він же буквально плюється на Україну, по-хамськи звинувачує нас в усіх гріхах. Ну як можна, маючи національну гідність, спокійно сприймати таких хамів, які топчуть нашу культуру, історію! Затулін рететує щось про Чорноморський флот. Та заберець той флот і йдуть собі, хто вас тримає... *"Ауфідерзеєн"*, — як казав Вітя Царапкін з хутора Мозамбік.

— Євгене Михайловичу, щоб не склалися враження, що Ви дуже воїстинич сатирик, розкажіть про смішні випадки, які з Вами траплялися.

— Життя-то, взагалі, трагікомічне. У тому ж *"Мозамбіку"*, наприклад, такий випадок трапився. Якоюсь у черговий раз суттєво підвищилися ціни. Маленька дівчинка похвалилася мені: *"Дядю Женю, як добре, що моему татові вибили зуби до першого квітня, бо після першого квітня вже було б дорожче"*.

Або таке. Я люблю майструвати. При цьому обожною цвяхи, на-



віть із Канади привозив. Хтось везе якісь цінності, а я цвяхи. Друзі, буває, жартують: “Женька, цвяхи є!”.

Зрозуміло, якщо є цвяхи, треба ж кудись забивати! Згадую, як у моєму дитинстві батько робив ворота. Я попросив: “Татунцю, дайте я поб’ю трохи”. Батько дав якусь дошку, два цвяшки. Але мені ж кортіло на воротах забити. Я встав серед ночі, знайшов цвяхи і при ясном місяці понабивав їх у ворота... Думаю, що батько здогадався, куди я їду, але не спинив, щоб не позбавити мене радості. Коли я виспався, прийшов до воріт, тих цвяхів уже не було — батько повитягав обеньками.

Любов до цвяхів із роками не вщухає. Якоюсь на горішці хати калатаю — кімнатку роблю. Вікно відчинене, бачу: чоловік з жінкою до електрички йдуть. Жінка каже: “Ой, Михайловичу, помагай Боже. Що це Ви без кінця стукаєте і стукаєте, навіть ночами?” Відповідаю: “Та знаєте, вбиваю плоть”. Вона не зрозуміла зразу. Чоловік їй пояснив. А жінка: “О Боже, і тут несправедливість! Один щоночі її вбиває, а в другого ще й не народилося, а вже і здохло”. Чоловік стоїть як обльований, тоді гримає: “Пельмені треба варити!” От вам гумор і трагедія.

— **Що новенького можна очікувати від Дударя-письменника?**

— Працюю над книжкою, яку Бог дасть, до літа закінчу. Там і гумор, і філософія. Працюю також над сатиричною повісткою. А взагалі-то, часто реагую памфлетами на злобу дня. Наприклад, знову вскочила в голову тема про зраду національних інтересів. Ви подивіться на такий парадокс: ті фракції у Верховній Раді, які постійно люблять в Україні російські національні інтереси, скидають український уряд тому, що він, уклавши з Росією угоду про газ, зрадив “національні інтереси України”. Уявляєте? Ну як можна так нахабно, підло, цинічно чіпляти локшину народів на вуха? Учора мене на прямому радіоэфірі запитали: “Чому б, Євгене Михайловичу, не зробити так, щоб хоч раз на тиждень Ви у Верховній Раді читали свої твори?” А я відповів: “Знаєте, я в будинках для божевільних не виступаю, тому що божевільні — це хворі люди, їх не перевиговаш, і сатиру вони сприймають по-своєму, вона їх ніколи не зачепить, а якщо зачепить, вони все одно її не зрозуміють”. Я не хочу сказати, що в нашій Верховній Раді всі божевільні, але хто є ті, що погрожують українцям осиками, на котрих можна вішати? Народ колись зірветься, прийде до Верховної Ради і всіх повиносить і порозкладає — одних праворуч, других ліворуч, і цим закінчиться їхня політична кар’єра.

Людина не може терпляче ставитися до того, що їй постійно наступають на горло, їй нічим дихати. А нам постійно наступають на наше національне горло і при цьому ще кажуть, що наші національні інтереси захищають. Це вже не брехня, а злочин. Зверну увагу на таку “деталь”: наших рабів у Верховній Раді зачепило, що керівник НАК “Нафтогаз України” Олексій Івченко в Росії говорив через перекладача українською мовою. Вони плакали у Верховній Раді: “Ну как так можно обижать русских?” Колись Ленін сказав: “Раб, у которого слюнки текут, когда он восхваляет свое рабское положение, это холуй и хам”. А вони ж сповідують свого бородаченького, ну хоч би це вже прочитали. От і маємо істеричний вердикт: “Зняти націоналіста”, бо він заговорив рідною мовою в Москві, показав свою гідність.

— **Що б Ви сказали другу-читачеві насамкінець?**

— Слухайте розумними вухами, читайте розумними очима, і думайте. У газетах, журналах, книжках багато чого пишуть, а слово — це зброя і треба розуміти, куди воно спрямоване і що захищає — добро чи зло.

**НА ЗДОБУТТЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПРЕМІЇ ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА**



Напрочуд чутлива до сучасності, Галина Тарасюк резонує з нею серцем та інтелектом, завше прагне бачити водночас джерела й широчінь життя, цвітіння й плоди людського буття у цьому жорстокому світі. Тож і в новому романі, взявши за його визначальну інтригу трагедію непересічного кінорежисера, повного райдужних надій після здобуття Незалежності, проводячи його всіма колами сучасного збайдужіння влади до творчої особистості (бо ж справді: “Усі усіх не люблять — це біда. // Це чорний дим невидимого пекла”, Ліна Костенко); ледь не памфлетно відтворюючи це повільне вбивство справжнього таланту сірими тимчасовцями, що присмокталися до владної дійки, письменниця сягає своєю прозорістю і в історичні глибини народу.

Ні, вона ніде не волає, як це ще можна почути на сучасних мітингах та в парламенті: “Чому ми такі? Що ми за народ такий?” — через свого героя, котрий задумав фундаментальний фільм (і написав сценарій!) про унікальну постать нашої духовності — святого Антонія Печерського, Галина Тарасюк, на відміну від Дена Брауна з його примітивно-туманними натяками на масонський Пріорат Сіону (“Код да Вінчі”), веде нас до справжніх витоків українства — до первозданної чистоти язичництва, богам якого до Володимира Хрестителя ми вірили незрадливо. Недарма ж сьогодні на язичницькому календарі 7513 рік. Вочевидь, наш цивілізаційний код започатковано, мабуть, ще в трипільській культурі чи й глибше. У тих наших пращурів не було поняття гріха, який треба спокутувати, — вони його просто не мали, бо не дозволяли собі переступати межі, визначені суворою традицією...

І герой роману — кінорежисер Мирон Волинець, і герой його сценарію — Будимир (Мирко) із Любеца, що за християнства візьме собі ім’я Антоній, тобто той, що готовий до боротьби), — вихідці з язичницької ойкумени, Волині. Вони настільки близькі духовно, що митець уже не здатен відокремити себе від того отрока, якого після розгону варязької дружини князя в лісах преподобний Іларіон приводить до Києва і висвячує на ченця.

“Поволі фільм вимальовувався в його уяві, заповнюючи усе ество, кожну клітинку, кожен нерв, перетворюючи Мирона у неадекватного дивака з роздвоєною між двома паралельними світами психікою. Йому здавалося, що у XXI сто-

# «МІЖ ПЕКЛОМ І РАЄМ»

**У чернівецькому видавництві “Місто” побачила світ нова книжка Галини ТАРАСЮК “Між пеклом і раєм”. За цей та попередній роман (“Дама останнього лицаря”, 2004) редакція журналу “Березіль” спільно з редакцією газети “Буковинське віче” висунули письменницю на здобуття Національної премії імені Тараса Шевченка.**

літті зосталася тільки його фізична оболонка, а вся його мисляча і творча сутність давно переселилася на тисячу літ назад, у Київ історичний, у звияжну, криваву епоху Київської Русі — раннього, ще світтанкового українського ренесансу, Відродження, яке почалося з народження чи не найяскравішої в нашій історії, на думку Мирона, харизматичної постаті — Антонія

Печерського...” — читаємо ми на початку роману і ледь не одразу натрапляємо на слухну, власне, кодову заувагу: “Офіційну акцію хрещення Києва, а отже, й Русі, Володимир зорганізував приблизно наприкінці літа 998 року. Рішення здавалося несподіваним, адже незадовго перед тим сам наказував звести на горах могутнього ідола Перуна, якого призначив єдиним (чи найголовнішим) богом русичів, а на долах київських — розкішну фігуру берегині Мокосі — обоє з дерева, міді, золота й срібла. А відтак сам позбиткувався над божествами. От звідки у нас таке непостійне, свавільне непоштиво-варварське ставлення до релігії... як і до всього, що об’єднує — аж до соборності і державності...” — гірко роздумує Мирон Волинець, розуміючи, що всю нашу історію щось жорстоко несе в глухий кут.

Відчувши у собі живий дух Антонія Печерського, невтомний кінорежисер прагне будь-що воскресити для своїх сучасників святий образ цього національно-духовного подвижника. Не може бути, щоб Антоній не залишив по собі жодного писаного слова, — б’ється у пристрасних роздумах митець. Не міг Бог допустити такого варварства. А якщо навіть він не написав сповіді свого життя на теллячій шкурі, то мають оті слова його бути на вічних скрижалях небес. Для тих, хто прийде колись і зможе їх прочитати. То чи цей священний жереб не випав йому, Миронові Волинцю? Чи не зчитує оце він свої внутрішні монологи, ба, й увесь кіносценарій, із пам’яті віків, озвучуючи думки Печерського старця? Може, це і є його земна місія — повернути святого Антонія з **безмов’я затвору** — окраденій нечестивцями України?.. Але як же дружно, як одностайно не дають йому цього зробити!

Чого ж це така глуха стіна байдужості виростає сьогодні навколо справжнього митця, навколо кожного непересічного таланту?.. І наразі він чує голос невмирущої Доброніги:

— Ти ж їх усе одно не переконаєш, бо їм нічого не треба. Їм не треба такої України, якої хочеш ти. Собі вони збудували райську, а нам залишили бідну, нещасну, принижену, за волю якої можна собі боротися по **екзилях** та тутешніх верховних радах скільки душа забажає. Вони іншої України не хочуть, бо вона не захоче їх...

Фільм його мав бути не тільки про славу і безсмертя, а й про найганебнішу, найтяжчу, незаживну

виразку української душі — про зраду. По серії — на кожну зраду. І на кожну славу... Це заявлено вже на початку роману. Багатосерійний ігровий фільм про державу, мрію про неї, поганьблену розбратом, запроданством, золотобієм, понищену саможерством, і то не лише теперішнім — інтелігентсько-сіросвітним хохляцьким, а ще тисячолітнім — лицарським руським...

Упродовж усього роману, як дві течії (холодна і тепла!), дотикаючись і розходячись, струмують два часових плини — історія переходу від народного язичництва до князівського християнства й сучасна перехідна доба, наводивши позначення аморальності й невігласством, і, здається, ще брудніша й цинічніша, ніж попередня.

Історія клонує ті самі конфлікти і таких самих діячів, незалежно від того, чи вони в шапці Мономаха, чи в костюмі від Вороніна. “Боже мій, — питає себе, — хто нам сказав, що ми в масі своїй стали кращими й мудрішими за цю тисячу років? Так само “земля наша велика й багата, але ладу в ній нема”, те ж засилля варягів і хозарів, ті самі обри, орки, печеніги й половці чигають на душі наші з дикою степу брудної політики, та ж гризня і брань між православними!.. А ми кудись усе бжімо та бжімо, котячи очима по землі, та сердито штовхаємо диваків, що зупинилися на дорозі, щоб поглянути на небо... А скільки їх, життям затюканих-заматюканих, пробігає вгору-низ попри історію свою, так ніколи й не глянувши в її бік?.. І даремно питати-волати: “Куди ви біжете, скорочуючи бездумно поспіхом собі шлях у ніщо?”

У кожному з нас волає такий голос пращурів. Але чи дослухаємося ми до нього? Чи й знаємо, що він адресований нам?

Ще В. Винниченко зазначив, що українську історію не можна читати без брому. Не менше крає кожну чесну душу і новий роман Галини Тарасюк. Однак не хочеться обривати відгук на нього на цьому гіркому факті. Краще згадаємо: романний режисер письменниці мріяв зняти фільм, “пронизаний світлим пафосом, як електричним струмом високої напруги... Хай це сьогодні й не модно — пафос і пристрасть, як усе високе і святе. І саме тому своїм пафосом фільм повинен будити в душах похряслового в злиднях, братожерстві, політичному лайні, сексі, горілці, наркотиках народу прагнення ідеального, чистого і світлого, прагнення чесних поведирів, знакових особистостей. І тоді вони з’являться! Ними вибухне примітивна сірість, як злежаний віками торф — вогнем. Інакше ми залишимося отаурою овець, яким не треба ні Шевченка, ні України, ні Бога”...

Роман присвячено світлій пам’яті відомого українського кінорежисера Володимира Андрощука, чоловіка письменниці. Проштий сценарієм головного героя, немов золотою ниткою, він чи не найбільше з усіх творів письменниці просить на екран. Тільки ж хто із наших кіномитців наважиться повторити долю Мирона Волинця?

• **Леонід ПАСТУШЕНКО,**  
м. Вінниця



• **Володимир КОСКІН**



**Народний артист України, соліст Національної філармонії, професор Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського Григорій Якимович ГАРКУША — майстер вітчизняного вокального мистецтва, голос якого (теплий, заворожуючий баритон) знають і люблять не лише на Батьківщині. Високий рівень професіоналізму, цілеспрямованість і наполегливість у досягненні високих результатів — найважливіші складові успіху співака.**

— Моє дитинство, — розповідає Григорій Якимович, — пройшло на Дніпропетровщині у важкі післявоєнні роки. Батько, повернувшись із фронту, вимушений був тяжко заробляти на життя ковалем, адже нас у сім'ї було п'ятеро. Незважаючи на це, в родині завжди лунала музика. Тато вправно грав на балалайці та мав від природи прекрасний баритон, який мені та моєму молодшому братові Віктору — солісту Дніпропетровського театру опери та балету, нині завідувачу кафедри вокального співу в музичному училищі імені М. Глінки, — поталанило успадкувати.

Початкову музичну освіту я отримав у Дніпропетровському музичному училищі, де навчався по класу баяна. Саме там уперше далися взнаки мої яскраві вокальні дані. Доленосно стала зустріч із відомим співаком, солістом Великого театру в Москві Олексієм Івановим, який приїздив із сольним концертом до Дніпропетровська. Прослухавши мене, він порадив складати вступні іспити саме на вокальний факультет Московської консерваторії, і не помилився. Незабаром я став першим юнаком із Дніпропетровщини, якому в ті післявоєнні роки судилося вступити до славнозвісного вищого навчального закладу столиці колишнього Радянського Союзу.

— **Поділіться спогадами про життя та навчання у Московській консерваторії.**

— Студентські роки, мабуть, найцікавіші в житті кожної людини, адже ти — молодий, талановитий із великим запасом енергії і сподіваннями на багатообіцяюче майбутнє. За цей період мені випала неоціненна можливість спілкуватися з багатьма видатними музикантами та яскравими творчими особистостями. Як зараз пам'ятаю свій дебют на сцені Оперної студії консерваторії, де мені, студенту II курсу, випала нагода виконати доволі складну партію Євгенія Онегіна з однойменної опери великого російського композитора П. І. Чайковського. Після спектаклю до мене підійшов сам Сергій Якович Лемешев — соліст Великого театру, відомий ліричний тенор, неперевершений виконавець партії Ленського, що тоді також обіймав посаду художнього керівника Оперної студії при Московській консерваторії, та, міцно стиснувши мою руку, широко при-

вітав мене й побажав подальших творчих успіхів. Для мене, молодого співака, це був справді прекрасний знак.

Не похваляючись, скажу, що лише кілька осіб з усього вищого навчального закладу (серед них був і я) отримували упродовж п'яти курсів підвищену стипендію за гарну вокальну природу, за голос та успіхи в навчанні, яку наш тодішній ректор випросив в уряду. На той час це суттєво полегшило моє матеріальне становище.

А яким бурхливим було мистецьке життя у далекі 60-ті в тодішній столиці величезної держави?! Я не встигав слідкувати за афішами, стільки цікавих концертів відбувалося тоді в театрах, філармонії та багатьох інших залах Москви. Святослав Рихтер, Яків Зак, Лев Оборін, Давид Ойстрах, Леонід Коган, Мстислав Ростропович, Герберт фон Караян, Арам Хачатурян, Іван Козловський — ось декілька зіркових імен із того величезного списку відомих виконавців, чий виступ мені пощастило почути.

— **Чи мріяли Ви про кар'єру оперного співака після закінчення консерваторії?**

## Григорій ГАРКУША: «ПРАВИТЕЛЯМ УПОРАТИСЬ ІЗ НАМИ НАЙВАЖЧЕ»

— Повернувшись в Україну, я відразу потрапив на прослуховування до Київського оперного. Тоді якраз із театру пішов Юрій Гуляєв, тож мені сказали: "Нам потрібний співак, який уже сьогодні замінить би на сцені самого Гуляєва". Не міг я зразу стати Гуляєвим, та й мріяв про інше — залишитися Гаркушею...

— **На мій погляд, Вам це вдалося!**

— Дякую за добрі слова. Можу лише додати, що в цій справі не останню роль відіграли моя наполегливість, цілеспрямованість, здатність життєво витримувати життєві випробування, а також рятівне почуття гумору, які я генетично успадкував від моїх дідів, прадідів по лінії батька. Із покоління в покоління переказували в родині славі сказання про мого пращура — запорізького козака на прізвище Шестерня, на честь якого і назвали наше рідне село, де мешкали його нащадки, а за радянської влади — колгоспники Гаркуші.

— **Наскільки мені відомо, Ви — один із небагатьох співаків, у програмі концертів якого чільне місце займають військові пісні Другої світової війни.**

— Щороку під час великого свята Дня Перемоги я за власною ініціативою організовую урочисті сольні концерти не лише у філармонії, а й в інших залах сто-

лиці, на які завжди запрошую ветеранів. Адже ці люди — справжні герої, і заслужують уваги й пошани не лише раз на рік. Я вважаю, що це мій прямий обов'язок: створити справжнє свято нашим визволителям із квітами та прекрасною музикою і заспівати для них так, щоб під час виконання священних пісень Перемоги ожили незабутні хвилини їхньої молодості.

— **Мабуть, із кожним артистом, незалежно від виду мистецької діяльності, під час виступів трапляються якісь цікаві незаплановані випадки, сюрпризи. Чи було щось подібне із Вами?**

— За ці 35 років роботи в Національній філармонії України мені довелося об'їздити з концертами чи не всі великі та малі міста України, виступав і на сценах багатьох країн світу: в США, Канаді, Фінляндії, Норвегії, Югославії, Болгарії, Чехії, Словаччині, Польщі, у В'єтнамі й Іраку.

Пам'ятаю, здається, на Сумщині в переповненому залі музичної школи я співав потужної сили й неймовірної краси романс М. Лисенка "Безмежне поле" на вірші

**навську діяльність із педагогічною?**

— Справді, в історії музики трапляються такі приклади: Рихтер — неперевершений піаніст-віртуоз, практично ніколи не займався викладанням, так було і з відомими вокалістами Лемешевим і Козловським, які до останнього дня свого життя співали, але практично ніколи не давали уроків вокалу.

На мій погляд, нелегку роботу вчителя, вихователя, який часто стає головним життєвим наставником, обов'язково потрібно любити, інакше ти просто не маєш морального права працювати в цій царині. Вам не змалювати того відчуття, що приходить під час яскравих вдалих виступів твоїх учнів, які насправді — твоє пряме продовження, твоя гордість... У моєму вокальному класі навчалися Роман Сухий, що нині співає в Америці, Тамара Сокур, яка викладає у Пекіні. Мій колишній учень — гарний бас Петро Максимович — артист відомого квартету "Гетьман", а тенор Дмитро Кузьмін — соліст-стажер Національного театру опери та балету.

— **Як Ви гадаєте, до яких**

### НА ЗДОБУТТЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПРЕМІЇ ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

виток вітчизняного мистецтва в цілому.

— **Який свій виступ Ви можете назвати найяскравішим у житті?**

— Якось мені довелося співати у грандіозному концерті, що відбувся у Національному театрі опери та балету якраз напередодні другого туру виборів Президента України, коли в суспільстві панували побоювання та острахи за майбутнє. Перед виступом, стоячи на сцені багатолюдного залу, своє привітання я розпочав такими словами: "Через тиждень відбудеться чи не найважливіший день в історії нашої країни..." У відповідь — несподівана тиша, я продовжив: "Сподіваюся, що кожен із нас зробить той вибір, що йде від серця та розуму... І тоді ми будемо жити заможніше — по-європейськи!" Тут на моїх очах зал несподівано вибухнув тисячами голосів, що скандували: "Ющенко, Ющенко!" Це було дивовижне видовище.

— **Приємно, що в мистецьких колах завжди були і є люди, які, незважаючи ні на які політичні обставини та матеріальні блага, мужньо відстоювали свою непохитну точку зору...**

— Так, тому правителям і чиновникам у різні часи існування багатьох держав світу впоратись із нами було найважче...

— **Григорію Яковичу, а як Ви проводите вільний час?**

— Насправді вільного часу за концертами, гастролями та репетиціями в мене лишається зовсім небагато. Як правило, я проводжу його в тісному сімейному колі з вірною дружиною Людмилою, яка одночасно на більшості моїх концертів майстерно виконує роль акомпаніатора, адже в минулому вона — блискуча випускниця фортепіанного факультету славнозвісного Московського музичного інституту імені Гнесіних, сином Андрієм і донькою Діаною. Окрім співу, я на диво гостям доволі вправно граю на гармошці та виступаю на ложках — навчився у батька. При цьому ложки обов'язково повинні бути залізними, а не дерев'яними, як прийнято у Росії, тоді звук гучніший і чіткіший.

— **Наскільки я знаю, 9 лютого в Колонному залі Національної філармонії України відбудеться Ваш творчий вечір. Що Ви будете співати?**

— Будь ласка, не ображайтеся на мене за деяку мою нещирість, — докладно висвітлити це питання я поки що не можу. Скажу лише, що планується грандіозний за задумом проект, адже я хочу, щоб цей концерт став справжнім апофеозом моєї багаторічної мистецької діяльності. Саме на цьому вечорі повинні розкритися не лише мої виконавські таланти, а й організаційні та режисерські. У концерті братимуть участь відомі творчі колективи й музиканти. Запрошую усіх небайдужих до вітчизняного мистецтва та палких шанувальників співу розділити зі мною радість звучання нашої пісні.

• Запитувала  
Олександра ТИМОЩУК

**Досягнення вершин майстерності у будь-якому виді музичного мистецтва — це, безперечно, успіх. Уміння ж на професійному рівні оволодіти тонкощами виконавського мистецтва та, не зупиняючись на досягнутому, самостійно засвоїти техніку симфонічного диригування дано далеко не кожному. З цього боку цікавою є творча діяльність талановитого піаніста, видатного диригента й музичного діяча, організатора ансамблю "Київська камерата", народного артиста України Валерія Олександровича МАТЮХІНА.**

Ансамбль "Київська камерата" виник у 1989 році на основі двох відомих за радянських часів творчих колективів — Ансамблю старовинної музики "Гармонія", створеного у стінах Київської філармонії, та Ансамблю камерної музики, організатором якого при Спілці композиторів у 1977 році став відомий піаніст, соліст Київської філармонії Валерій Матюхін. Тривалий час "Київська камерата" виконувала функції своєрідної творчої лабораторії Спілки композиторів України, завдяки чому було виконано велику кількість камерних творів українських авторів — Валентина Сильвестрова, Євгена Станковича, Івана Карабиця, Олега Киви, Юрія Іщенка, Володимира Зубицького, Ігоря Щербаківа та багатьох інших. За роки свого існування колектив пройшов нелегкий шлях розвитку. Формування творчої долі ансамблю відбувалося за постійної організаційної підтримки його незмінного директора, провідного диригента Валерія Матюхіна, а також за участю відомих українських композиторів, народних артистів України — Мирослава Скорика, Євгена Станковича, Івана Карабиця, які в різні періоди очолювали керівництво колективом. Репертуар ансамблю надзвичайно різноманітний — від музики раннього бароко до останніх творів авторів XXI століття. Однак головною сферою творчої діяльності "Київської камерати" з моменту появи і по сьогодні є виконання та пропаганда музики українських композиторів, а також репрезентація їхньої творчості за кордоном.

Будучи безпосередньо організатором ансамблю "Київська камерата", Валерій Матюхін досить довго не наважувався зайняти коронне місце за диригентським пультом. Лише у 1992 році, майже через п'ятнадцять років від моменту народження творчого колективу, митець уперше вирішив спробувати себе як диригент. Тут йому знадобилися ті неоціненні піаністичні навички, що роками здобувалися за клавіатурою фортепіано, а саме: уміння відчувати у повному об'ємі гармонічну структуру музичного твору, згідно зі сти-



## «КИЇВСЬКА КАМЕРАТА» У ВИМІРАХ РІЗНИХ ЕПОХ

лем, епохою майстерно відтворювати характер звучання музики, точно передавати усі нюанси й вимоги авторського тексту тощо, які, спільно з прекрасними організаційними можливостями, допомогли митцю досконало опанувати новий вид музичної діяльності — диригування.

Нині «Київську камерату» справедливо вважають «ансамблем солістів», адже кожен її артист здатен завдяки високому рівню власної виконавської майстерності бути солістом, що виокремлює цей оркестр з-поміж багатьох інших. Художню своєрідність творчому образу «Київської камерати» надають його солісти-вокалісти — народна артистка України, лауреат Національної премії імені Т. Г. Шевченка Ніна Матвієнко, а також заслужені артисти України Олександр Василенко і Людмила Войнаровська.

Зі здобуттям 2000 року статусу Національного вагомості підвищився рівень фінансування, що значно полегшило існування колективу, але не вирішило болісного питання організації його концертного життя. За словами Валерія Матюхіна, у колишньому Радянському Союзі концертна політика Міністерства культури, хоч якою недосконалою й корумпованою вона була, все ж таки певною мірою звільняла творчі колективи та митців від зайвих клопотів, що спричиняються постійним пошуком можливостей і коштів на проведення нормальної концертної діяльності.

Сьогодні ж те, що було раніше, — зруйновано, а нового поки що не створено. Тому часто доводиться організатору та керівникові «Київської камерати» самотужки займатися плануванням виступів і гастролей. На думку митця, у цій справі значно випередили нас західні оркестри, концертна практика яких доводить, що нічого ганебного у спонсорській підтримці творчої діяльності відомих оркестрів та музикантів світу немає. На доказ такого вдалого поєднання мистецтва та класичного музичного мистецтва Валерій Матюхін навів приклад — гучні гас-



трольні тури світового масштабу відомого симфонічного оркестру «Davidoff», блискучі виступи якого, незважаючи на назву торгової марки тютюнових виробів, підкорюють своєю неймовірною виконавською майстерністю багаточисленні слухачки аудиторії. Натомість кожний виїзд за кордон «Київської камерати», як і будь-якого іншого оркестру країни, на превеликий жаль, постійно супроводжується болісними затратами дорогоцінного часу і неймовірних зусиль на вирішення безкінечних бюрократичних питань, які ще більше ускладнюють і без того нелегке життя колективу.

Незважаючи на такі доволі несприятливі умови існування ансамблю, усі без винятку виступи «Київської камерати» і на Батьківщині, і далеко за її межами завжди супроводжуються аншлагами та схвальними відгуками преси. Однією з головних причин такого успіху є постійне розширення і збагачення репертуару, у якому поряд із творами А. Вівальді, Й. С. Баха, В. А. Моцарта — музика композиторів XIX століття Ф. Шуберта, Р. Вагнера, Е. Гріга, П. Чайковського, а також композиції М. Равеля, А. Шенберга, І. Стравінського, С. Прокоф'єва, Р. Шеддіна, Е. Денисова. Особливе місце у програмі виступів «Камерата» надає шедеврам українських авторів минулих часів та сучасності М. Лисенка, С. Людкевича, М. Скорика, Е. Станковича, В. Сильвестрова, які мають справді магічний вплив на закордонну публіку.

У творчому арсеналі колективу існують прекрасні мистецькі проекти з циклу «Музичні діалоги», призна-

чення яких — поряд із творчістю сучасних вітчизняних композиторів репрезентувати музику відомих авторів інших країн. Так, у рамках мистецької акції «Україна—Росія» відбулися концерти пам'яті російських композиторів Георгія Свиридова та Андрія Ешпая. Проект «Україна—Естонія» був присвячений творчості видатного композитора сучасності Арво Пярта. Також «Камерата» продовжила серію авторських вечорів провідних композиторів Ганни Гаврилець, Олександра Саратського, Кармели Цепколенко, Ігоря Шамо, Ігоря Щербаківа. За участю ансамблю відбулася мистецька презентація книжки Івана Драча «Противні строфи».

28 січня 2006 року в Київському будинку вчених НАН України відбувся урочистий концерт, присвячений 250-річчю від дня народження великого композитора В. А. Моцарта, де у блискучому виконанні ансамблю солістів «Київської камерати» прозвучали незабутні твори геніального австрійця: Симфонія № 1, Дивертисмент для струнних VdUr, відомі арії. Цікаво, що оркестрову обробку деяких безсмертних шедеврів Моцарта спеціально до цього концерту зробив метр українського музичного мистецтва Євген Станкович. У програмі вечора також прозвучали музичні композиції, присвячені сучасним українським композиторам Валентином Сильвестровим Вольфгангу Амадею Моцарту, написання яких було навіяне прекрасною музикою віденського класика.

10 лютого у Національній філармонії України відбувся концерт «Київської камерати», що стане своєрідним продовженням минулорічних виступів із проекту «Авторські транскрипції власних творів сучасних українських композиторів». У програмі вперше прозвучать яскраві твори, написані сучасними українськими композиторами Іваном Карабицем, Євгеном Станковичем, Володимиром Зубицьким для фортепіано та інших сольних інструментів, у новоствореному оркестровому варіанті. Творчий колектив і його диригент і художній керівник Валерій Олександрович Матюхін запрошують на концерт прекрасної музики усіх бажаючих.

• Олександра ТИМОЩУК

### ДИТЯЧЕ ПИТАННЯ

Майже всі маленькі українці добре знають музику коліскової з передачі «На добраніч, діти». Багато хто має вдома платівку «Слухаємо, малюємо» або компакт-диск «Українські народні казки» з музикою відомого українського композитора, ректора Київської дитячої академії мистецтв Михайла Чембержі. У Київському міському театрі ляльок багато років із незмінним успіхом іде вистава «Різдвяна коліскова» — твір, розрахований на дитяче сприйняття, який має при тому атрибути справжньої «дорослої» музичної драми в її сучасному варіанті, з примхливим переплетенням різних жанрових рис і ознак. У різноманітному доробку композитора багато творів різних жанрів для дітей: від маленьких п'єсок для початківців до опер та балетів для юних слухачів.

Але хочу звернути увагу на твори, які, ніби продовжуючи традицію дитячої музики, усе ж не мають аналогів у світовій композиторській практиці.

Мій юний колего! У цій книжці представлені хори а capella, частина з яких написана на слова відомих поетів, решта — не має навіть і назви — тільки музику. Створи епіграфи та поетичні тексти або запропонуй це зробити своїм друзям. А ще спробуй намалювати картинку на сюжети хорових композицій книжки та наклеї їх на місце для малюнків. Потім напиши своє ім'я та прізвище там, де зазначено «автор малюнків» та «автор слів». Я ширі вітатиму тебе як свого співавтора! Бажаю успіху!» — так звертається М. Чембержі до дитини, яка розгортає один із альбомів його творів.

Ідеться про цикли п'єс «Музичні картинки», «Мрії веселкові», «Ранкові промени» (згодом вони увійшли до збірника під назвою «Екзерсіси»). Створивши їх, М. Чембержі зробив дітям чудовий подарунок, що дає не тільки радість творчого осягнення світу через сприйняття мистецтва, а й можливість втілення власного «я», залучення до творчості. Сама по собі ідея створення подібних «дитячих альбомів» доволі традиційна: вона неодноразово реалізовувалася у творчості західноєвропейських і вітчизняних композиторів (серед су-

## ТВОРИМО РАЗОМ

часних зразків назвемо, зокрема, твори В. Сильвестрова, Л. Колодуба). Однак альбоми М. Чембержі суттєво збагачують жанрову традицію; більше того, композитор виходить за її межі, знайшовши новаторське концептуальне рішення. «Родзинка» композиторського задуму полягає в тому, що кожен із творів, витончених і самоцінних, таких, що становлять значний інтерес самі по собі, у той же час має своєрідний «відкритий» характер — кожна п'єса немовби запрошує дитину до співтворчості, стимулює її фантазію, дає їй можливість самовираження.

Здійснюється це «запрошення» різними шляхами. Наприклад, кожна з тридцяти маленьких п'єс, що увійшли до збірки «Музичні картинки», може сприйматися як своєрідний ескіз, невеличкий малюнок із натюри: поетичний пейзаж («Танок дощових крапель», «Тілочка берези», «Ніч»), характеристика дитячих образів («Підстрибцем», «Хвалько», «Сперечальники»), відтворення психологічних станів («Нав'язлива думка») тощо. Дитині, яка послухає або заграє кожен із таких творів, композитор у спеціальній передмові, подібній до цитованої вище, пропонує відтворити образи, що виникли в її уяві, як малюнки справжні — спочатку в етюдах, а потім, у кінцевому варіанті, у спеціально призначених для цього рамках, розташованих на сторінках збірника. Точні й метафорично об'ємні назви творів допомагають дитині осягнути задум автора.

Стильова палітра, застосована композитором, дуже багата. Навіть у доволі простих за музичною мовою творах він використовує засоби, що надають їм сучасного звучання. В одній із п'єс, що має назву «Метушня у старовинному замку», знаходимо вдалу стилізацію старовинної музики XVII—XVIII ст. У «Сумних струнах бандури» відтворено не лише прийоми бандурного звуковидобування, а й дух народної музики. У деяких п'єсах знаходимо елементи джазу тощо.

Аналогічна ідея реалізується у циклі дитячих пісень «Мрії веселкові», написаних на вірші відомих поетів. Завдяки слову образи, втілені у піснях, набувають більшої конкретності, що почасти спрощує завдання, поставлене перед юним художником, робить його зрозумілішим. Однак, на відміну від попереднього циклу, музичне виконання неможливе без



участі дорослого-концертмейстера, оскільки акомпанемент доволі складний.

Більш синтетичний характер відрізняє завдання, поставлене М. Чембержі перед своїми юними співавторами у збірнику «Ранкові промени», до якого увійшли дев'ятнадцять хорів а capella для дітей та юнацтва. Перші дев'ять із них написані на вірші відомих українських поетів: М. Рильського, Т. Коломієць, В. Сороки, В. Малюшко, В. Скомаровського. Решта текстів не мають: дописати їх пропонується маленьким митцям, які можуть, крім того, виступити в ролі авторів епіграфів до кожного твору, а також відтворити сюжети хорів і власні враження та асоціації у малюнках. При цьому композитор «допомагає» своїм пенсійним співавторам: певний характер музики визначається й конкретизується за допомогою цілком недвозначних позначень темпу, що містять у собі вказівки щодо характеру виконання.

Для юних співавторів передбачений знак авторського права, біля якого вони можуть написати своє ім'я та прізвище; у такому вигляді збірники можуть навіть перевидатися (музика, таким чином, буде «співіснувати» із різними варіантами текстів та малюнків, твори будуть розкриватися різними образними гранями). Усе чудово продумано: для знову створюваних текстів, малюнків, епіграфів призначені виділені спеціальними рамками місця на сторінках збірників.

Як вважає композитор, подібна співпраця може бути корисною не тільки для дитини, яка таким чином отримує можливість рівного партнерства з дорослою, досвідченою людиною, а й для нього самого; зрештою, це може дати сильний художній ефект: саме дитина, вважає митець, здатна на художні відкриття, адже її безгрішна душа більше відкрита до сприйняття і відтворення істини.

Наступний ступінь співтворчості композитора з юними митцями демонструє «Моя абетка», цикл солоспівів-сольфеджіо, в якому складний багатогранний художній образ втілюється за допомогою синтезу музичного, літературного, живописного рядів. Авторами ілюстрацій є юні студенти-художники Київської дитячої академії мистецтв. Студенти-музиканти взяли участь у роботі над мультимедійним проектом, завдяки реалізації якого з'явився комп'ютерний варіант «Абетки».

• Майя РЖЕВСЬКА, кандидат мистецтвознавства

«Київська камерата» — один із найкращих камерних оркестрів України, що має свою специфічну ауру. Він розпочинав свою діяльність як провідний сучасного українського репертуару і донині тримає цю марку. Композитори сучасності мають бути вдячні «Камераті» за те, що вона, виконуючи їхню музику, сприяє розвитку музичного мистецтва в Україні. Адже композитор, який знає, що його музику не виконають, не стане її писати. «Камерата» віддана ідеалам мистецтва, і в цьому, я вважаю, її унікальність. Завдяки цьому колективу та його незмінному керівникові Валерію Матюхину українське сучасне мистецтво зробило величезний крок уперед.

Народний артист України, лауреат Національної премії імені Т. Шевченка, лауреат Міжнародної премії ЮНЕСКО, професор Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського, композитор Євген СТАНКОВИЧ





## ІСТОРІЯ, ОЗБРОЄНА ЛОПАТОЮ

— Олександр Борисовичу, почну з найважливішого, майже дитячого запитання... Ось ми йдемо по місту, чи де зазвичай, просто — по землі, а наше минуле — не за спиною десь там, позаду...

— А в нас під ногами...

— Чому, як воно там опинилося, адже люди на цьому ж місці живуть постійно — упродовж віків?

— І найчастіше ми навіть не замислюємося над тим, що ходимо по історії... Кожен кубічний метр нашої землі збагачений рештками діяльності минулих поколінь — величезної їх кількості. Адже ця земля (принаймні Полтавщина) більше ста тисяч років тому вже була заселена. І вона таїть у собі стільки всього, що пов'язане з нашою історією... Саме тому я й залишаюся в Полтаві, хоча маю багато перспективних пропозицій. Наша земля зберігає багатий пласт історії. Де її можна знайти? У всіх населених пунктах, які виникли більше як 700—800 років тому, на території нашого краю їх близько сорока. Є особливі ареали в певних місцях: у Полтаві це південніше парків Петровського, Сонячного, там лежить три-чотири метри культурного шару нашої історії. А як вона там опинилася? Полтавці — люди завбачливі, вони все тягли собі додому... І настягали так багато, що врешті все те земля й накрила... (Усміхається).

— Ви жартуєте, а я запитую серйозно. Як накрила — адже не було ні землетрусів, ні техногенних катастроф?

— Так, не було! Це — типова безгосподарність, це — наша вдача. Ну, збудували люди дім, через півроку настелили ще шар землі на подвір'ї під газон, через два роки знесли старий ганок — покинули у дворі й присипали новим шаром землі. А там — присипали розбите віконне скло... І таким чином на подвір'ї за п'ять—десять років нарастає сорок сантиметрів культурного шару... А скільки ж полтавці накидали всього, скажімо, на Івановій горі! А "накидали" вони два з половиною метри...

— І за який час?

— За останні тисячу двісті років. І ще до того — чотири століття скіфської доби. Фактично від рівня давнього чорнозему ми "приростаємо", піднімаємося вгору... Будемо жити, воно розвалюється, зводимо на тих руїнах фортифікаційні споруди, потім на них влаштуємо кладовище, на кладовищі ставимо собор, а після того його зносимо й накидаємо черговий шар... А культурний шар — то і є головне джерело археологічних досліджень. Археологія — це історія, озброєна лопатою, як сказав професор Арциховський, відомий археолог. І це справді так, бо археологія здобуває факти для науки, яка обслуговує найдавніші періоди історії людства.

## ЯК ЗБЕРІГАЮТЬ КУЛЬТУРНУ СПАДЩИНУ

— Розкажіть про найсвіжіші з віднайденних "фактів для історії"...

— Прикладів дуже багато, найсвіжіший ось лежить на моєму столі. Цю книгу — "Унікальний комплекс золотоординського часу поблизу Волошиного" — я написав разом зі старшим науковим співробітником Центру, асистентом Української медичної стоматологічної академії Андрієм Артемієвим, і викладачем Полтавського політехнічного коледжу Національного технічного університету "Харківський політехнічний інститут" Світлою Маєвською. Загалом над цими матеріалами комплексно працювали п'ятеро вчених різних напрямків. Щойно відбулася презентація цього вже 110-го наукового видання та 30-го монографічного дослідження нашого Центру. Воно продовжує серію видань "Старожитності околиць Комсомольська", що започатковане минулого року. У цій праці вводяться до наукового обігу результати охоронних розкопок унікального поховального комплексу золотоординської доби. Він був виявлений восени 2003 року в невеликому кургані неподалік від села Волошино під Комсомольськом. Коли розчистили перекриття, то побачили кілька дошок, — то були деталі візка, напевне, гарби двоколісної. І якось ми відразу здогадалися, що тут похована незамінна дівчина, — оскільки є залишки гарби. Виявилося, що це поховання 11—12-річної дівчинки-ко-

чівниці, досить ординарне, жодних знахідок тут не передбачалося. Розчищаючи поховання далі, знайшли набір речей, невластивих для нас, — адже це Полтавщина, а не Єгипет чи Палестина! Ми мали аж чотири знахідки (це дуже "круто" — зазвичай археологи їх мають сотні, десятки!): уламок залізної пряжки від паска, шість гральних кісток, залишки шкіряної сумочки, ножичок. Ці речі й дали змогу провести унікальне дослідження: реконструйовано поховальну споруду, відтворено костюм дитини із замочною сім'ю, який складався з головного убору (шкіряно-тканинна стрічка з прикрасами із шовку та шкіряних шнурів), шовкової широкої сорочки вільного крою з довгими, широкими рукавами, нижньої сорочки, штанів-шароварів, де тонко і якісно оброблена шкіра, з елементами декору, була поєднана з текстильними вставками із шовку. До комплексу костюма входив жилет зі шкіри, аналогічної шкірі на шароварах. Доповнювали костюм м'які легкі шкіряні напівчобітки, прикрашені

## Унікальний комплекс золотоординського часу поблизу Волошиного

Старожитності околиць Комсомольська

Супруненко О.Б., Артемієв А.В., Маєвська С.В.



Кілія Полтава 2005

## І НЕМАЄ МІЖ ЗЕМЛЕЮ І НЕБОМ МЕЖІ...

Не важливо, скільки вам років — головне пам'ятати, що сьогодні — перший день вашого життя, яке залишилося. Бо в цьому світі немає нічого вічного, окрім... самої вічності. Це, власне, афоризми, а наш із вами тимчасовий привілей у тому, що живемо сьогодні — між тим, що буде, і що вже було. Оглянімося назад — там наше коріння, залянемо в майбутнє — там наше продовження. І тому нам нічого не байдуже, ми однаково причетні й до того, що було, і до того, що буде. Тож є інтерв'ю із директором Центру охорони та дослідження пам'яток археології управління культури Полтавської облдержадміністрації, заступником директора Державного підприємства "Науково-дослідний центр "Охоронна археологічна служба України" Інституту археології НАН України, кандидатом історичних наук, заслуженим працівником культури України Олександром СУПРУНЕНКОМ — привід поміркувати про себе і про час, врешті, познайтися із цікавим співрозмовником.

ні оксамитовими нашивками. Наша колега, художник-графік Ганна Коваленко здійснила близько двадцяти варіантів художніх відтворень. Щодо остаточного варіанта реконструкції — ми допускаємо хіба що (і то вже для скептиків) відсотків 15-20 неточностей. Палеостоматологічні й антропологічні дослідження дають уявлення і про стан здоров'я дівчинки, точніше — про її серйозні захворювання. Як наголошує Світлана Маєвська, унікальне не саме поховання — їх багато, унікальна робота археологів, які його досліджували. Їм вдалося зберегти те, що зазвичай "не зберігається": розсипається, вже зруйноване часом, шойно віднайдене, — навіть від доторку пензликів, якими археологи розчищають такі знахідки.

Щойно презентоване видання — одне з перших такого плану в Україні, рекомендоване до друку засіданням Вченої ради Інституту археології та Центру пам'яткознавства НАН України. Воно може здивувати науковий світ, але чи буде належно поціноване? Може, хіба через кілька десятиліть... Хоча матеріали цього дослідження будуть опубліковані за кордоном, — у збірнику праць Московського університету та в одному з наукових журналів Берлінського археологічного інституту. Втім, і після виходу монографії навряд чи ця робота завершиться. До речі, вона дуже зацікавила навіть слідчих! Ніхто не думав, що в Полтаві можна провести таке дослідження, спираючись лише на дотичні дані. Це були дуже складні пошуки...

І це лише один із прикладів такої роботи. Можна знову ж розповідати про дослідження Більського городища скіфської доби VII—IV століття до нашої ери, якими Центр займається з перших років діяльності, — цього міста-держави, де міг бути стародавній Гелон. Починаючи цю роботу, навіть не думали про те, що тут із часом буде створено історико-культурний заповідник "Більськ".

Ми підтримуємо тісні стосунки з українсько-німецькою експедицією, нині практично всі наші колеги друкуються у міжнародному збірнику, зніщійованому пані Ренатою Ролле. Вона — почесний член Української національної академії наук, фінансує видання цього збірника, присвяченого сторіччю дослідження Більського городища, яке припадає на початок червня. Гадаю, відповідний збірник підготують і полтавці.

— Які нині для Вас основні точки досліджень?

— Наш Центр — невеличкий заклад, який виконує функції нагляду за пам'ятками, експертизу земельних відводів, а науково ми можемо "потягти" один-два серйозні проекти. Нині Комсомольський — найбільший. Але ми поступово підходимо до того, що в Полтаві має з'явитися відділ інституту археології — його можна було б створити спільно з Національною академією наук. Нам би хотілося це зробити. Адже маємо на Полтавщині сім тисяч пам'яток, а коштів не вистачає навіть на те, аби зробити відповідні паспорти.

## МІСТИКА — ЦЕ ЗАРАЗ МОДНО, АЛЕ...

— Кілька років тому в Полтаві ходили чутки, що під час будівництва Свято-Успенського собору розкопали поховання священників...

— І тут же й перепоховали... Це заслуга співробітників нашого Центру. Там було виявлено багато християнських поховань — зафіксованих близько 140...

— А вже відомо, хто саме там був похований?

— Ні, можна говорити хіба про кількох осіб, — напевне, це люди, які були ініціаторами створення собору і дуже заможні полтавці. Дослідники ще працюють.

— А чому Ви про це офіційно не повідомляли?

— Знаєте, в археології зробити сенсацію дуже просто, бо тут практично все сенсаційне і залежить лише від подачі археолога чи журналіста. А нині в нашому суспільстві всі хочуть сенсації, до того ж, чимало людей ще й прагнуть мати від того дуже великий зиск. Мені неприємно, що в нашій області поширюється пошук скарбів...

— У нас є "чорні" археологи? І вони ще щось знаходять?

— Є, і, безперечно, знаходять. Нині надзвичайно поширилося так зване колекціонування. Але в Україні воно має свої особливості — це просто розбарювання наших національних скарбів, вивезення їх за кордон. Україна підписала всі картії, всі конвенції щодо цього, у нас це заборонено, але... Це дуже складне питання...

— Знаю, що Ви досить скептично сприймаєте запитання про містику. І все ж — Ви заглиблюєтесь у світ померлих...

— Питання про містику — це зараз модно... Знаєте, я завжди радив усім обминати місця старих кладовищ. Хтось не сприймає таких порад, але подивімося, що буде через кілька років із тими, хто нині забудовує кладовища. І їздити по кістках своїх дідів не можна — ми знаємо про випадки загибелі людей на трасах, які прокладені там, де колись були цвинтарі. Люди ще в давнину знали, що на похованнях не можна жити, — це не містичні речі, а реальні, архітектори придумали їм таку назву: антропогенно несприятливі зони. Під час досліджень мені зустрічалися і такі речі, які пояснити просто неможливо. Скажімо, є кілька поховань, де інвентар належить до типових предметів XV століття до нової ери, а саме поховання — XVII століття до нової ери. Є поховання доби бронзи, в якому лежить сарматський меч. Як таке могло статися? І це знахідки надзвичайно серйозних археологів, ці люди не могли здійснити підтасовку — на такому ніхто не спекулює. І вони не зробили з цього сенсації, це просто відзначено в науковому звіті — і все. Може, з часом це і вдасться пояснити... Є й речі, пов'язані з містиком, з певними елементами тогочасної релігії чи чаклувань. Наприклад, ми досліджували одне з поховань раннього етапу ямної культури (понад 5 тисяч років тому), що належало дитині-немовляті під насипом Стівуватой могили. Там був горщик, охристі фігурки, дитячі кісточки, крем'яні і стріла з того ж матеріалу... Коли ми все розчистили, стало так моторошно тихо, що я сказав: от зараз, їй-Богу, щось буде... І раптом над цим похованням здійнявся вихор... Далі все стихло. А щоб "продовжити" містичний сюжет, через годину обвалилася бровка — п'ятиметрова піщана стіна перетину кургану. Просто щасливий збіг обставин, що тоді нас там не було...

Про цей випадок мені розповідали двоє свідків тієї події: мій співрозмовник і його колега Світлана Маєвська. "Збіг обставин" обох дивує, бо якраз була обідня перерва і ніхто не знає, чому вони не влаштувалися обідати там, де обідали завжди, — саме тоді, коли обвалилася земля, яка могла б їх засипати. І все ж Олександр Борисович наважується припустити, що тоді археологи звільнили невинну душу дитинки: то було жертовне поховання в ямці у вигляді сліду людини, який приписують відбитку ноги стародавнього арійського бога Вішну...

Усі дослідження, всі знахідки, всі сенсаційні й ординарні відкриття не тільки відображені в кресленнях, а й зафотографовані, зберігаються на сотнях комп'ютерних дисків, і можна обирати безліч тем і напрямків для розповідей про подорожі в минуле полтавських археологів. Містика в археології — то також може бути окрема розповідь, зазначає Олександр Супруненко. Так само, як і сліди операції на черепі сармата, здійсненої у третьому столітті нашої ери, чи великий склеп, що простояв у піску півтори тисячі років і провалився минулої весни в Кременчуцькому районі. Як і уламок люстерка золотоординської доби, відлітного з олов'янистої бронзи... Тримаю на долоні що дивовижну річ і трохи заздрю моєму співрозмовникові, котрому зовсім не важко уявити і жінку, котра дивилася в це люстерко, і світ, який її оточував...

Лідія ВІЩЕНЯ,  
м. Полтава



**КОНТРАСТИ**

“Прасыпаємося, падымаємося хто в Києві. Подымаємося, умываємося, закажуємо чай, кофе”, — такі слова лунають зранку в потязі Харків—Житомир на під’їзді до столиці. Такими приємними для слуху гортанними звуками вириває мене зі сну провідниця потяга. Дістаю мобільний, щоб глянути котра година. На годиннику 5.03. Потяг прибуде до Києва, якщо не запізниться, о 6.11 за розкладом. Тобто я маю ще повне право на 40 хвилин тихого, мирного ранкового відпочинку. Але так не вважає провідниця, горлопанячка на весь вагон про прибуття до КІЄВА і пропонуючи усім чай та каву. Так, це не мамина лагідна пісня і не звуки ранкового гімну пташок, зрештою, це навіть не моя мова розтинає навпіл холодне повітря 16 вагона. Накриваю вухо ковдрою і намагаюся не реагувати на звуки ззовні. Хочу просто полежати, поніжитися і подумати про відвідини так званої першої столиці України. Думки роються, снуються, наввипередки лізуть у мою сонну голову, щоб нагадати про себе, щоб нічого не забув із побаченого. Постають загалом, великі, об’ємні, а то враз здригаються до найменших деталей, міліють, повертають до себе прискіпливу увагу. Я так багато увібрив у себе за два дні перебування в цьому місті. Отже, Харків. Столиця соціалістичної України. Виявляється, є

# ХАРКІВСЬКІ МІНІАТЮРИ

ще така Україна. Вона живе у вулицях цього міста, будинках, автобусах і метро, в афішах і оголошеннях, а також в обличчях людей. Варто зазначити, що все не таке запущене, як, наприклад, у Криму, не настільки російсько-комуністичне... Давно, дуже давно не бачив я таких здивованих, інколи переляканих, інколи злих поглядів на звертання українською. У Києві загальна атмосфера — рідно-українська, і це додає сили, а правоту за собою я і сам відчуваю. Хоч майже кожне перехрестя головних вулиць Харкова сповіщає про 350-річчя від часу заснування міста, цього не відчуто в назвах самих вулиць і проспектів. Вулиця Леніна прямує паралельно проспекту Леніна і, змішуючись із коктейлем радянських, соціалістичних, пролетарських вулиць, творять такий звичний для всіх радянських міст вінегрет. До цього вінегрету входять також пам’ятники Леніну, Горькому, Дзержинському й усім пролетарям світу. Прогулюючись найбільшим майданом Європи (як люблять називати площу Дзержинського псевдопатріоти, бо насправді вона не є такою, тобто найбільшою), можна сповна відчувати переваги російської мови над українською в назвах різноманітних крамниць, ресторанів, бутиків,

салонів і контор. Харків майорить вивісками супермаркетів (МКС, МегаМакс...), і всі вони величезними літерами сповіщають про свою продукцію лише російською мовою. І тільки магазин “BILLA” запрошує покупців і пропонує відвідувачам різноманітний крам українською мовою. Так можуть вчинити австрійці, бо вони знають і розуміють, що займаються бізнесом в державі Україна. Цього ж не знають ті, які спочатку говорять про сепаратизм, а потім, ховаючи очі, розповідають, що немає в їхньому лексиконі навіть такого слова, як СЕПАРАТИЗМ. Цікаво було спостерігати: реклама, така звична на київських вулицях українською, в Харкові вже скрізь (і тотально) російською. Блок Литвина, зі своїм сленгом МИ, в Харкові всуціль представлений ось таким: МЫ. Ось такі “МЫ” весь харківський люд вітають “С Новым годом!”. Це має означати, напевно, що литвинівці дуже розраховують на “русскоязычное население”. Роблять ставку на “населеніє” і видавці газети “Без цензури”. Вона так червоно мозолить очі своєю рекламою, що не ймеш віри тому, що саме ця газета і є газетою “НОВОЙ СТРАНЫ”. Ніхто в цьому місті не приходить до власників “ГОСТИНИЦЬ”, “РЕСТОРАНОВ”, “КАЗИНО”, “МАГАЗИНОВ”

і не каже, спираючись на Закон, що всі їхні “ГУБЕРНИИ”, “КУПАЖИ”, “ПРОДУКТЫ”, “ЭЛЕКТРОПРИБОРЫ” і “ХЛЕБА” повинні писатися українською. Так, як це вже давно стало нормою в Києві. Аж коли навіть уявити не могли мешканці наших двох столиць, що назви станцій метро будуть оголошуватися українською. І колапсу, який передбачають у таких ситуаціях політологи, на кшталт різних маліноків і погребінських, не сталося. Приємною несподіванкою на вулиці Сумській стала кав’ярня “Остання барикада”. Біля входу табличка: “У нас розмовляють українською”. Атмосфера спонукає до роздумів на кшталт але ж я в Україні, а не в кварталі між 2-ю та 3-ю авеню в Нью-Йорку. Чому така кав’ярня в українському місті ніби біла ворона? Чому навіть такої, бодай однієї, кав’ярні не мають Донецьк, Луганськ чи Маріуполь із Кривим Рогом? Харків цією “Останньою барикадою” і різниться від решти міст сходу України. Але разом із тим жодної церкви Київського патріархату в місті немає. Є декілька церков Української Автокефальної Православної Церкви. А Успенський собор, що перебуває під патронатом Міністерства культури, — в напівзруйнованому стані. І влада

українського міста Харків швидше зітре з лиця землі цю пам’ятку архітектури, аніж віддасть її Українській Церкві Київського патріархату. Власне, мені давно не доводилося спостерігати таких зухвало-нахабних попов, як московські попи в Харкові. У Києві такі нав’язано-фанатичні хіба що черниці Києво-Флоровського Вознесенського жіночого монастиря, де за “Русь святую” ладні пустити з тебе кров, щоб вуста твої стулилися і погань із них “разная украинская не исходила”. Так одного разу казала мені черниця згаданого монастиря, побачивши в моїх руках Біблію українською мовою. А Біблію я саме перед тим придбав у церкві Пирогощі. “У “раскольников”, у “ишадий ада”, у “изрыганий приисподни” ты купил эту сатанинскую книгу (зауважте, це була Біблія)”, — так верещала черниця нібито української церкви, але московського, тобто канонічного, тобто правильного, тобто “істинно верного” патріархату. Харків привітний. Люди вродливі, бо якою б мовою не розмовляли, вони залишаються українцями. А наша нація — багата душею, щедра, щиро усміхнена, працююча і незнищенна. І навздогін мені, за віком холодного 16-го вагона біг осяйний напис “Харків”, назва українського міста, нашою — українською — мовою, мовою нашої України.

• **Ярослав ФЕДЮК,**  
м. Київ

**РЕГІОН**

Цей регіон — Галичина, особливо її гірські сільські райони, яких усі вади сучасної української дійсності торкнулися значно менше, ніж навіть тамтешніх міст. Останні Різдвяні свята мені пощастило зустріти у складі групи луганських туристів у Косівському районі, що на Франківщині. Тоді цей гуцульський край приймав сотні школярів і студентів зі сходу України й Київщини. Майже всі вони були розселені в селянських родинах цього району на добровільних засадах із боку їхніх хазяїв. Упродовж кількох діб селяни Косівщини так гостинно приймали зовсім незнайомих їм до того юнаків і дівчат, що ті назвали своє перебування там казковою подорожжю. І коли потім потяги везли їх до Харкова, Луганська чи Донецька, студенти доводили одне одному, що саме їхні господарі були найгостиннішими у світі. Якщо ж додати до цього, що ті хазяї не отримали жодної компенсації від місцевої влади за утримання власним коштом гостей зі сходу, то можна говорити про такі вже майже втрачені українцями так званої Великої України риси свого національного менталітету, як патріотизм (косівчани приймали гостей, щоб змінити їхнє попереднє уявлення про “бандерівців”), почуття єдиної української національної спільноти, яке й породжувало ту щирі гостинність, що так по-доброму шокувала незнайомих здалека.

Хотілося б побажати косівській владі, яка переймається прийомом туристичних делегацій зі сходу країни, щоб вона організувала екскурсії гостей зі сходу до Косівського музею бойової слави ОУН—УПА в їхній останній день перебування там, а не в перший. Це саме той випадок, коли від зміни місць складників сума суттєво змінюється. Різдво — свято, в якому, як у дзеркалі, можна побачити дуже суттєві відмінності в рівні духовності між населенням сходу й заходу України. На Святвечір у Луганську мешканці міста зачинають

# ОСТАННІЙ ОСТРІВЕЦЬ УКРАЇНСЬКОЇ АТЛАНТИДИ

**Сьогодні вже багато хто в Україні й за її межами поділяє теорію американського дослідника Голодомору Джеймса Мейса про постгеноцидне суспільство в нашій країні. Згідно з нею, всі сучасні українські негаразди пояснюються мутацією нашої суспільної ментальності після тотального геноциду більшовицького уряду щодо наших дідів-прадідів на початку 30-х років минулого сторіччя. Проте в Україні ще зберігся, на щастя, регіон, який у силу відомих історичних обставин не зазнав цього геноциду, скерованого на руйнацію християнської ментальності нашого народу.**

металеві двері в під’їздах своїх домівок від так званих колядників. І не дарма. Бо це здебільшого злодійкуватого вигляду зграйки підлітків, саме перебування яких навіть у під’їздах їхніх будинків може мати негативні наслідки. Якщо ж таким, із дозволу сказати, колядникам усе-таки вдається прорватися до квартир луганців, то крім неприкритого бажання дармових грошей, на дитячих обличчях ті нічого не бачать. Про спів колядок тут узагалі не йдеться, а коли хазяї попросять їх заспівати, то можуть розраховувати хіба що на жалюгідне бубніння під ніс: щось середнє між співом і читанням віршів.

У селах Косівщини ще й досі можна отримати від дитячого колядування ту ж саму насолоду, яку отримували селяни по всій Україні й українських селах за її межами до 1932 року. Святково одягнені діти співають по кілька куплетів різних колядок спочатку під вікнами бу-

динку, а якщо ті побажають, то ще й у хаті. При цьому культура співу настільки висока, що трапляються дитячі дуети та тріо, які виконують колядки кількома голосами. Гроші ж від незнайомих людей за колядування маленькі гуцулята беруть тільки з дозволу своїх знайомих. Для самих дітей цей звичай радісно-святковий, а не випадкове отримання легких грошей, як на сході. Там дорослі наступного дня (за дуже рідкими винятками) взагалі не колядують. Гуцули ж, відвідавши вранішню службу в церкві, йдуть колядувати своїм селом. Співають колядок і тим, хто після цього запрошує до святкового столу, і тим, хто зроби́ти цього не може.

Сидячи за таким столом, я пильно придивлявся в обличчя людей, що сиділи поруч. Ці обличчя за своїми антропологічними типами аж нічим не відрізнялися від облич селян сучасної Слобожанщини. А це свідчить про те, що всі історичні поділи українців були штучними, і ми — єдина неподільна нація.

Звичайно ж, усі названі мною раніше відмінності можна пояснити глибокою вірою в Бога одних і трохи не суцільним безвір’ям інших. Але, окрім цього, не можна не помітити й майже родинних почуттів гуцулів до всієї своєї сільської спільноти, які є добрим стартовим майданчиком для впровадження дієвого місцевого самоврядування в селі. У постголодоморній Україні ці почуття майже повністю



Святвечір с. Город

знищені злочинним сталінським режимом, тому за будь-яких реформ місцеве самоврядування там ще дуже довго буде обмежуватися діяльністю сільського голови і його найближчого оточення. На Косівщині буйним цвітом розквітають різноманітні народні промисли. У кожній хаті хазяї вам покажуть чудові рушники, сорочки, ліжники власного виробництва. Старші люди кажуть, що те ж саме можна було побачити до 1933 року по всіх українських селах. Голодомор убив душу митця в українського селянина, яка може бути лише у вільних людей, як і власна громадянська позиція. Ось чому чимало селян Косівщини пишуть статті та вірші до своєї районної газети “Гуцульський край”. Гуцули й досі називають своїх батьків на “ви”, чого вже давно немає на решті території України. Саме тому, виходячи з глибокої поваги до батьків, на Косівщині й збереглися споконвічні українські звичаї та традиції. Здалося б, гуманітарний підрозділ нашого уряду повинен робити все від нього залежне для того, аби джерельна вода українства таких куточків нашої держави, як Косівщина, розтікалася по всіх теренах країни. На превеликий

жаль, ми спостерігаємо зворотне. На дискотеках по селах цього гуцульського краю сьогодні вже майже не почуєш пісень українською мовою. Суцільний англоросійський репертуар. Природно, що місцева молодь розмовляє суржиком. Цих юнаків і дівчат ще можна побачити в церкві, але вже далеко не в тих вікових пропорціях, що на вулицях. Уряд Януковича надав лісам під Косовим статусу Національного парку. Але не для того, щоб зберегти карпатські ліси цього краю, а для того, щоб заборонити гуцулам (чимала частина яких живе теслярством) добувати побутову деревину на землі своїх пращурів. Мовляв, звуки від ударів сокир по стовбурах дуже вже заважають колишнім високопосадовцям відпочивати на своїх дачах-палацах у цьому Національному парку. Діючих можновладців такий стан речей, схоже, влаштує... Повертаючись додому потягом Коломия—Львів, я мав за сусідів молоду подружню пару університетських викладачів з Івано-Франківська. Вони ніби зійшли зі сторінок новел українського класика, ім’ям якого назване їхнє місто. • **Олександр КРАМАРЕНКО,**  
Косів—Луганськ



Ансамбль “Смерічка”



# ПОРТРЕТ ДІВЧИНКИ З ЛЮТНЕЮ

*Він створює маленькі шедеври, які бачать лише поодинокі щасливчики. І запросити на його експозицію я не можу, бо майстер надто заклопотаний, щоб зайнятися власною виставкою і не надто заможний для такої презентації. І хоча в нашому мистецькому середовищі вже, здається, нікого нічим не здивуєш, адже щільність населення художників в Україні в сім разів більша, ніж за Уралом, а Західна Європа вже й не приховує, що побоюється високого професіоналізму наших митців, про це недавно розповів начальник Головного управління культури і мистецтва Києва Олександр Биструшкін, який запропонував проекти українських виставок у столицях кількох європейських держав.*

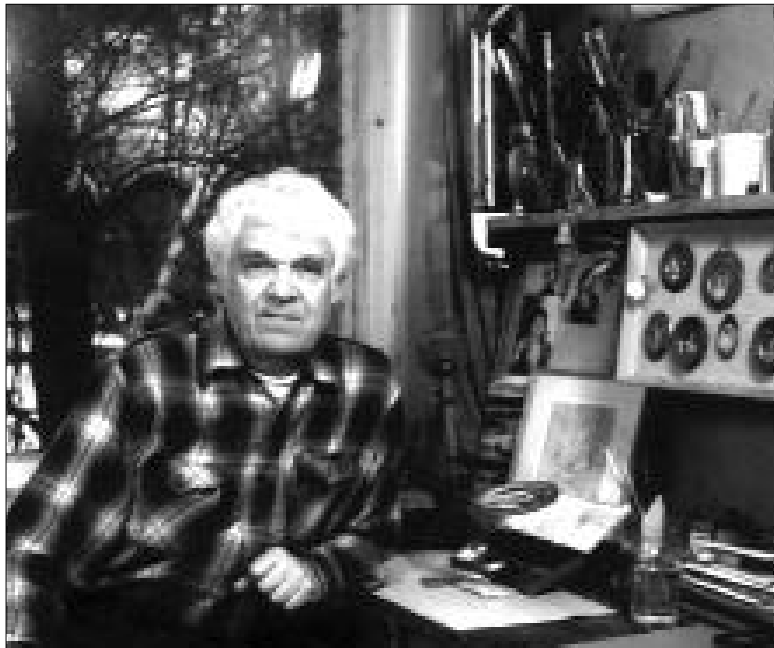


Та навіть у насиченому арtpросторі рідної держави цей кристал поодинокий, власне тільки ім'ям київського художника Михайла Федорова і представлений в Україні вишуканий вид мініатюрного живопису — портрет, створений на тонкій (від 0,3 до 1 міліметра) кістяній пластинці акварельними фарбами. Він має сотню таких робіт і славу одинака-віртуоза в цьому складному жанрі. Навіть у публікаціях з історії портретної мініатюри мистецтвознавці на території СНД дійшли висновку, що "...традиції виявилися перерваними, а в сучасному живопису вони втрачені й забуті". Тож я відчула себе відповідальною поповнити цю інформаційну прогалину, бо вже понад десять років спостерігаю за творчістю унікального живописця і переконаюся, що поширена у XVIII столітті нова царина мистецтва емалей — портретна мініатюра нині набула свого розвитку в творчості Михайла Федорова.

Класична мініатюра — тендітний витвір, який крім художньої має ще й меморіальну цінність, адже викликає почуття інтимного ставлення до портрета, який беруть, не розлучаючись з ним за жодних обставин. Розкішний акомпанемент обрамлення — рамки, футляри, медальйони не тільки захищають мініатюру від ушкоджень, деформації під впливом атмосферних явищ, а й дозволяють зберегти на пам'ять локон зісподу портрета чи гравіровану монограму, рядки віршів на задній кришці медальйона. Справжні майстри завжди вивіряли стилістику зображення на кістці з ювелірним обрамленням портрета. Київський художник і тут виявив хист, увиразнюючи кожний образ на кістці

ще й власноруч вирізьбленою дерев'яною рамкою чи вишуканим металевим медальйоном. Михайло Федоров уміщує портрети в крихітні овальні кулони, розміром півтора-два сантиметри, і сучасні панни постають у новому образі загадовими й романтичними, як їхні попередниці в коштовних колекціях мініатюр XVIII століття. Власне, й привело його до цього жанру захоплення жіночими портретами пушкінської пори. Уже згодом, освоївши непросту техніку живопису на кістці загостреною волосинкою з білого хвоста, він віртуозно прописує найтонші мережива, нитку перлин над чолом, струни лютні і перетворює в красунь вікторіанської епохи наших сучасниць. Цей ренесанс жанру портретної мініатюри став можливим не тільки завдяки універсальності хисту Михайла Федорова (про це далі), а зокрема неусвідомленому запиту суспільства: прагненню високих почуттів, знівельованих жорстким і прагматичним часом, ідеалізації інтимної романтики, з бажанням увічнити їх у дорогому образі, який житиме і для нащадків. Може, тому ці унікальні портрети одразу потрапляють до приватних колекцій, та й ім'я художника широко відоме саме колекціонерам та ще учням Михайла Федорова, які бували у його майстерні поблизу Республіканської художньої школи ім. Т. Г. Шевченка.

Йхній скромний викладач, який любить волейбол, свою хижку в Прохорівці, блукання тамтешніми канівськими лісами — цей Михайло Михайлович розкаже низку байок про НЛО,



яке побачив десь у трясовині, про хутірську сусідку, яка втрапила до чужого двору при замкнених воротах — перелетіла, мабуть... І мої складнопідрядні речення готові нізатися далі, тільки б передати безмірний пафос цього природолюбця,



який усе вам доводитиме про красу вужика в картоплинці і мишок, яких він підгодовував у своїй хатині в Прохорівці. "Я мріяв би колись розчинитися в довколишній природі", — каже замислено.

Виколисаний сонячними заплатами оболоней того Києва, які знав у дитинстві, він і понині лишився чужинцем градобудівництва смердючих гаражів на місці сосняку, обліслених пагорбів над Дніпром. І якщо потрібні аргументи на користь чистого ковтка з джерела і повітря без чадного смогу, то подивіться графіку Федорова (це зроблено майже по пам'яті дитинства), так було довкола Києва колись: озонний рай, крилате ажурне верхів'я вікових дерев, а під ним — буяння квіткової флори, всім заповідникам на заздирість. Ці медові, міражні запахи весняних луків — справжня розкіш, яку він мав у напівголодній повоєнній юності, бо в усьому іншому доля не дарувала скарбів задарма. Михайло Федоров опанував важкі чоловічі профе-

сії — від водолаза до слюсаря. І вміння все майструвати власноруч, неодмінно доводячи до досконалості, прислужилося йому потім у художньому інституті, де він одночасно готував на заліки альбоми з живопису і скульптури. А ось техніка трудомісткої графіки привабила його своїми зображувальними можливостями: офорти, літографія, ксилографія вимагали виразного рисунка, завершеної композиції. Тож до філігранної роботи над мініатюрою на кістці він підійшов уже досвідченим майстром. Що взагалі покликала художника звернутися до "блиску стилю і приємного для ока сюжету", який облюбували колись прерафаеліти? Поєднавши ювелірне мистецтво з високохудожнім живописом на кістці, Федоров, на мій погляд, прагнув повернути рівновагу в природі суспільства: жіночий образ із натуралізму реальних буднів він засвітив ореолом романтизму. Художник прагне передати чарівну загадковість душі, ту "Dolce far niente" — "приємну зніженість", яка притаманна жіночій натурі.

Тож серію цих унікальних мініатюрних портретів жінок минулої епохи і наших сучасниць, написаних у романтичних шатах і прикрасах, я розглядаю як продовження його улюбленої теми Краси природи, тих ландшафтів, де все дихає справжнім: влітку надвечір — м'ятою, восени — вільглим мохом і грибами, а взимку вимережує найтендітніші галузки у верхів'ї — лише поглядом зафіксує готовий офорт. І тому нашому майстру ніколи думати про таку клопітну справу як виставка, надто багато ще не втілених образів, надто плинний цей час. Дивуємося разом: мовби недавно обмінялися вітаннями на Новий рік. Запитала тоді про його плани, та хіба що серйозне почувеш від цього вигадника; подамся, — каже, — до Піднебесної, зараз там у Китаї дуже популярні рисунки чоловічих торсів, от і зароблю...

Утім, здається, він подався таки до своєї хижки у Прохорівку. Ото вже нам нарозказує...

● Валентина ДАВИДЕНКО



СЛОВО Просвіти



Засновник:  
Всеукраїнське товариство "Просвіта" імені Тараса Шевченка  
Реєстраційне свідоцтво  
КВ № 4066  
від 02.03.2000 р.

Шеф-редактор  
Павло МОВЧАН

Головний редактор  
Любов ГОЛОТА

Редколегія  
Любов ГОЛОТА  
Ярема ГОЯН  
Павло МОВЧАН  
Анатолій ПОГРІБНИЙ  
Олександр ПОНОМАРІВ  
Іван ЮЩУК

Перший заступник  
головного редактора,  
відділ політики  
Володимир ПАВЛІВ,  
279-49-47

Заступник  
головного редактора  
Марія ЛИТВИН  
279-49-47

Заступник головного редактора  
з виробничих питань  
Наталія СКРИПНИК  
278-01-30 (тел/факс)

Відповідальний секретар  
Ірина ШЕВЧУК  
278-63-69

Відділ мови  
Олександра ТКАЧ  
270-55-57

Відділ літератури  
Уляна ГЛІБЧУК  
270-55-57

Відділ культури  
Валентина ДАВИДЕНКО  
270-55-57

Відділ просвітнянської роботи  
Ольга СКРИПІНА  
279-49-47

Відділ коректури  
Тетяна МИХАЙЛЕНКО  
Ірина СТЕЛЬМАХ  
278-63-69

Комп'ютерна верстка  
Ірина ШЕВЧУК  
Олег БЕССЬКИЙ  
278-63-69

Бухгалтерія  
279-41-46

Адреса редакції:  
вул. Хрещатик, 10-Б,  
м. Київ, 01001

E-mail:  
slovo\_prosvity@ukr.net  
<http://slovo.prosvita.com.ua>

Індекс газети  
"Слово Просвіти" — 30617

Видруковано з готових  
фотоформ на комбінаті  
"Преса України" у середу.  
Зам. № 3301205

Загальний наклад — 24000

Листування з читачами —  
тільки на сторінках газети.

Відповідальність за достовірність інформації несуть автори.

Редакція залишає за собою  
право редагування та скорочення  
текстів.

При використанні наших  
публікацій посилення на "Слово  
Просвіти" обов'язкове.

Передплатна ціна, враховуючи поштові послуги:  
на місяць — 3,29 грн.  
на 3 місяці — 9,59 грн.  
на 1 рік — 37,86 грн.

